

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
AKADEMSKA GODINA 2016. / 2017.

Predmetna obrada u zbirkama za jezike i književnosti u knjižnicama
filozofskih fakulteta u Hrvatskoj:
praksa i iskustva

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: dr. sc. Sonja Špiranec, izv. prof.

Studentica: Mila Maršić

Zagreb, 2017.

Sadržaj:

1. Uvod	4
2. Predmetna obrada: teorijske definicije i određenja	6
3. Predmetni katalog	9
4. FRSAD konceptualni model	12
4. Izrada nacionalnog pravilnika za predmetnu obradu u Hrvatskoj	17
5. Normativne baze autoriziranih predmetnih podataka u knjižničnim sustavima	22
6. Načela izrade jezika za predmetno označivanje	26
7. Tezaurus i izrada normativne baze predmetnica	32
8. Uloga predmetne stručnosti u postupku predmetne obrade	35
9. Normativne baze predmetnica: primjeri dobre prakse	37
9.1. KGZ – normativna baza predmetnica	37
9.2. NSK – normativna baza predmetnica	39
9.3. LCSH – normativna baza predmetnica	43
10. Knjižnice filozofskih fakulteta u Hrvatskoj	46
11. Predmetna obrada u jezičnim i književnim zbirkama knjižnica filozofskih fakulteta u Hrvatskoj	48
12. Predmetno označivanje građe iz područja književnosti i jezikoslovlja (lingvistike)	50
13. Istraživanje	53
13. 1. Uvod u istraživanje	53
13. 2. Metodologija	54
13. 3. Uzorak	55
14. Upitnik	55
14.1. Analiza rezultata	56
14.2. Diskusija	68
15. Zaključak	70
LITERATURA	71
PRILOG: UPITNIK	76

Sažetak

Tema diplomskog rada je praksa i iskustva predmetne obrade u jezičnim i književnim zbirkama u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj. Rad polazi od pretpostavke da (većina) knjižnica ne izrađuje normativnu bazu predmetnica. Drugi važan problem je što u Hrvatskoj nema važećeg pravilnika za predmetnu obradu. Da bi se istražila praksa i iskustva knjižničara koji rade predmetnu obradu provedeno je istraživanje u knjižnicama filozofskih fakulteta u šest hrvatskih gradova: Osijek, Pula, Rijeka, Split, Zadar i Zagreb.

Rad se sastoji od dva dijela, prvi je teorijski, a drugi daje analizu istraživanja provedenog u jezičnim i književnim zbirkama u knjižnicama filozofskih fakulteta Hrvatskoj. Teorijski dio daje pregled definicija predmetne obrade i predmetnog kataloga te kratki povijesni pregled rada na pravilniku za predmetnu obradu u Hrvatskoj od 1990. do danas. Rad donosi i pregled nekoliko najznačajnijih međunarodnih dokumenata i načela koja se odnose na predmetnu obradu. Drugi dio rada donosi određenje fakultetskih knjižnica kao visokoškolskih knjižnica u sastavu te opis i razvoj fonda jezičnih i književnih zbirki u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj. Nastavak rada donosi opis provedenog istraživanja i analizu rezultata.

Cilj rada je ukazati na važnost predmetne obrade, odnosno predmetne katalogizacije, te potaknuti knjižničarsku zajednicu u Hrvatskoj da uključi predmetnu katalogizaciju pri izradi novog nacionalnog pravilnika za katalogizaciju. U novijim dokumentima u kojima se navode pravila i načela za opću katalogizaciju, predmetna katalogizacija nije zastupljena u dovoljnoj mjeri, iako se ostavlja otvoren prostor za nadopunu ukoliko se za time pokaže potreba u budućnosti.

Rad naglašava koliko je važna izrada normativne baze predmetnica u knjižnicama jer ona uvelike olakšava i korisničko pretraživanje i rad knjižničara koji rade predmetnu obradu.

Ključne riječi: predmetna obrada, predmetni katalog, normativna baza predmetnica, tezaurus, načela za izradu jezika za predmetno označivanje, fakultetske knjižnice, visokoškolske knjižnice

1. Uvod

Danas se predmetna obrada ne može promatrati samo u okviru knjižničarstva kao predmetna katalogizacija, već se mora promatrati interdisciplinarno u kontekstu svih informacijskih i komunikacijskih znanosti ali i znanstvenih područja iz kojih je knjižnična građa koja se označuje. Predmetna obrada, odnosno sadržajno označivanje, radi se u svim baštinskim ustanovama, arhivima, knjižnicama i muzejima, ali i u različitim komercijalnim bazama podataka. Sadržajno označivanje poprimilo je danas i nove oblike, od korisničkog označivanja (*user tagging*) do semantičkog *weba*, koji podrazumijeva automatizirano označivanje, organiziranje i pronalaženje informacija.

Nezaustavljivi razvoj novih tehnologija uvelike je utjecao i knjižnično poslovanje, s jedne strane je pružio nove tehničke mogućnosti za knjižnične programe i *online* kataloge, a s druge je stvorio nove generacije korisnika koji imaju nove i izmijenjene potrebe u odnosu na prijašnje.

U području predmetne katalogizacije odnosno sadržajnog označivanja otvorile su se nove teme, korisnici i njihove potrebe dobivaju sve istaknutiju ulogu, a dokument i njegov sadržaj više nisu najvažniji elementi kod sadržajnog označivanja.

Iako u Hrvatskoj nema važećeg pravilnika za predmetnu obradu postoji veliki broj domaćih i međunarodnih dokumenata, smjernica, standarda, priručnika te internih pravilnika za predmetnu obradu, dostupnih u tiskanom obliku ili online na mrežnim stranicama velikih nacionalnih i narodnih knjižnica koji knjižničarima mogu poslužiti kao pomagala u postupku predmetne obrade. Spomenimo ovdje primjere dva mrežna portala koji su namijenjeni knjižničarima koji se bave obradom građe, prvi koji izrađuje Nacionalna i Sveučilišna knjižnica u Zagrebu Portal *Katalogizacija & Klasifikacija*¹ i drugi izrađuju Knjižnice grada Zagreba, Odjel predmetne obrade².

U ovom moru informacija podršku knjižničarima pružaju i domaća i međunarodna stručna knjižničarska društva, od kojih su najznačajniji IFLA (*International Federation of Library Associations*) i HKD (*Hrvatsko knjižničarsko društvo*) te njihove komisije koje se bave raznim aspektima knjižničarstva.

---

¹ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Portal Katalogizacija i klasifikacija. Predmetna katalogizacija. Dostupno na: <http://katalogizacija.nsk.hr/predmetna-katalogizacija/> (15.1.2017.).

² Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Božidara Adžije. Odjel predmetne obrade. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/odjeli-341/odjel-predmetne-obrade/10440> (10.1.2017.).

Kako u Hrvatskoj nema važećeg pravilnika za predmetnu obradu cilj je istraživanja bilo mapiranje, odnosno snimka postojećeg stanja, praksa i iskustva knjižničara koji rade predmetnu obradu u jezičnim i književnim zbirkama u knjižnicama filozofskih fakulteta u Republici Hrvatskoj. Upitnik nije istraživao osobne stavove ni uvjerenja knjižničara.

Budući da se u istraživanju krenulo od pretpostavke da (većina) knjižnica ne izrađuje normativnu bazu predmetnica, istraživanjem se htjelo ukazati na važnost predmetne obrade te potaknuti knjižnice koje ne izrađuju normativnu bazu predmetnica da započnu s njezinom izradom. Glavni zadaci istraživanja su bili istražiti postojeće stanje te utvrditi s kojim se problemima knjižničari susreću u praksi.

Prvi dio rada donosi prikaz teorijskih određenja i definicija predmetne obrade, predmetnog kataloga te pregled nekoliko međunarodnih i domaćih smjernica i dokumenata za deskriptivnu i predmetnu katalogizaciju. U ovom dijelu je i pregled rada na nacionalnom pravilniku za predmetnu katalogizaciju u Hrvatskoj od 1990. do danas. Nastavak rada donosi određenja normativne baze predmetnica, načela izrade jezika za predmetno označivanje, važnost tezaurusa za izradu normativne baze te nekoliko primjera normativnih baza, NSK; KGZ i predmetnog sustava Kongresne knjižnice u Washingtonu.

Drugi dio rada donosi istraživanje provedeno u jezičnim i književnim zbirkama knjižnica filozofskih fakulteta u Hrvatskoj u sljedećim gradovima Osijek, Pula, Rijeka, Split, Zadar i Zagreb. Istraživanje je provedeno putem upitnika (aplikacija *Google obrasci*), a cilj mu je bio istražiti praksu i iskustva predmetnih knjižničara koji rade predmetnu obradu jezika i književnosti.

2. Predmetna obrada: teorijske definicije i određenja

U IFLA-inoj *Izjavi o međunarodnim kataložnim načelima* iz 2009. godine, u pojmovniku na kraju dokumenta, daje se definicija predmetne katalogizacije (engl. subject cataloguing) kao „dijela katalogizacije koji osigurava nadzirane predmetnice i/ili klasifikacijske oznake.“³

U znanstvenoj i stručnoj literaturi postoji veliki broj definicija i određenja predmetne obrade iako su zadatak i svrha predmetne obrade i u prošlosti i danas ostali isti: kako što bolje i preciznije odrediti predmet dokumenta te izabrati najprikladnije predmetne oznake koje će korisnika brzo i uspješno dovesti do traženog dokumenta. Područje predmetne obrade u knjižničarstvu traži preciznost u određivanju temeljnih koncepata, načela i pravila. Uz to, traži i stalno prilagođavanje potrebama i zahtjevima korisnika i izazovima koje donose nove tehnologije. Razvoj novih tehnologija utjecao je i na to da se knjižnična građa stalno pojavljuje u novim oblicima i formatima i na novim medijima. Knjižničarska zajednica mora sve ove promjene pratiti i na njih odgovoriti kako bi korisnicima mogla pružati usluge i tako izvršavati svoju misiju u društvu.

Navedimo nekoliko definicija predmetne obrade i sadržajne analize iz novije stručne literature. Govoreći o osnovnim problemima i zadacima, svrsi i ciljevima predmetne obrade i sadržajne analize J. Lasić Lazić kaže „Osnovni problemi analize sadržaja uglavnom su posljedica redukcije podataka, kojom se veliki broj riječi teksta mora klasificirati u manje kategorije sadržaja. Vjekovima je taj problem zaokupljao knjižničare kao posrednike između korisnika i građe zabilježenoga i pohranjenoga znanja“⁴.

Katica Tadić u svojoj knjizi *Rad u knjižnici* u poglavlju o sadržajnoj ili stvarnoj obradi knjižnične građe kaže „Za razliku od katalogizacije kojom se upisuju i usustavljaju formalni elementi određene publikacije, sadržajnom se obradom ustanovljuju i zapisuju sadržaji u toj publikaciji“⁵. Tadić određuje svrhu predmetne obrade na sljedeći način „Svrha je predmetne obradbe utvrditi predmet - temu određene publikacije, ne uzimajući u obzir stručno područje kojemu ta tema pripada“ te zaključuje „konačni je cilj predmetne obrade izradba predmetnog

---

³ Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima (Prilog) / prevela Mirna Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62. Dostupno i na: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf (16.01.2017.).

⁴ Lasić-Lazić, Jadranka. Sadržajna obradba danas i pravci razvoja. // Predmetna obradba : ishodišta i smjernice : zbornik radova / uredile Jadranka Lasić-Lazić, Jelica Lešić, Jasna Petric. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 23.

⁵ Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994. Str. 25.

kataloga odnosno mogućnost pretraživanja fonda na osnovi predmetnica.⁶ Jelica Leščić, autorica nekoliko praktičnih priručnika o UDK i predmetnoj obradi kaže: „Pod predmetnom obradom knjižnične građe misli se osim za označivanje sadržaja dokumenta kodovima klasifikacijskog sustava i označivanje sadržaja dokumenta riječima prirodnoga jezika“.⁷

U hrvatskim knjižnicama najčešće je u upotrebi UDK klasifikacijski sustav. Stoga autori praktičnih priručnika često ističu usku povezanost UDK i predmetne obrade pa tako Leščić kaže o sadržajnoj analizi da obuhvaća „klasificiranje građe te dodjeljivanje klasifikacijske oznake i predmetne odrednice“⁸. Nadalje ističe da su klasifikacijski i predmetni sustavi „usko povezana, a nerijetko u praksi jedan proizlazi iz drugoga“⁹. Leščić definira predmetno označivanje kao „postupak opisivanja i izražavanja sadržaja dokumenta riječima prirodnog jezika u uporabi u knjižnici tj. hrvatskog jezika“, ključnu riječ kao „*nenormiranu* riječ ili skupina riječi u prirodnom redosljedu koja označava sadržaj dokumenta“, a deskriptor kao „*normiranu* (tj. jednoznačno određenu) riječ ili skupina riječi izabranu iz prirodnoga jezika za označivanje sadržaja dokumenta“, te predmetna odrednicu kao „jezični izraz koji zastupa predmet dokumenta i izrađena je na jeziku u uporabi u danom knjižničnom sustavu“¹⁰.

U novijim teorijskim razmatranjima koja se bave postupkom sadržajne analize i određivanjem predmeta nekog dokumenta te različitim koncepcijama i pristupima sadržajnom označivanju uvijek se ističu potrebe korisnika kao ključni cilj i svrha sadržajnog označivanja. Postupak sadržajnog označivanja nužno je subjektivan u manjoj ili većoj mjeri. Tako Petr Balog i Majlinger Tanocki kažu „Općenito je prihvaćeno stajalište da je predmetno označivanje više subjektivan nego objektivni postupak. Različiti predmetni stručnjaci koji označuju predmet nekog dokumenta mogu imati različite ideje o tome što je predmet (glavni i sporedni) nekog dokumenta, a kojeg se gledišta taj predmet obrađuje ili koji nazivi najbolje opisuju odabrani predmet“¹¹ te ističu da čak „i jedna osoba tijekom vremena može mijenjati svoje mišljenje o tome o čemu se u dokumentu zapravo radi“¹².

Problematizirajući subjektivne i objektivne aspekte u sadržajnom označivanju Špiranec ističe da iako „sadržajno označivanje pripada konceptualnoj jezgri informacijskih znanosti i

---

⁶ Isto. Str. 102.

⁷ Leščić, Jelica. Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne knjižnice. Zagreb : Dominović, 2012. Str. 81.

⁸ Isto. Str. 9.

⁹ Isto. Str. 9.

¹⁰ Isto. Str. 87-88.

¹¹ Petr Balog, Kornelija ; Majlinger Tanocki, Inge. Dosljednost predmetnog označivanja elektroničke građe u mrežnim katalogima hrvatskih narodnih knjižnica. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 69-103.

Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/142252> (10.1.2017.). Str. 70.

¹² Isto. Str. 70.

knjižničarstva, ono je obilježeno dvojbama u teorijskim raspravama i praktičnim rješenjima. One proizlaze iz činjenice da je riječ o postupku koji je po svojoj prirodi subjektivan i podliježe interpretaciji, dok su istovremeno neutralnost, objektivnost, nepristranost i ujednačenost/dosljednost ugrađene u temeljna načela označivanja¹³. U nastavku Špiranec ističe probleme koji se pojavljuju u uporabi pojma „tematika“ te donosi raspravu o različitim pristupima i koncepcijama u sadržajnom označivanju. Za koncepcije sadržajnog označivanja Špiranec kaže da se „ugrubo mogu podijeliti u dvije osnovne skupine tj. dvije krajnosti u pristupu indeksiranju; polazište u indeksiranju za predmetnog stručnjaka mogu biti ili dokument ili korisničke potrebe/moguće informacijske potrebe¹⁴“.

Jedna od značajnih tema u području predmetne obrade je postizanje dosljednosti i ujednačenosti u sadržajnom označivanju. O ovoj temi pišu brojni autori, primjerice Špiranec kaže kako je važno da „indeksna oznaka bude odabrana i iskazana ujednačeno i dosljedno, čak iako postupak provode različite osobe¹⁵. Leščić o ovoj temi kaže da „Normativna kontrola doprinosi dosljednoj i ujednačenoj analizi sadržaja klasificiranju i predmetnom označivanju građe koja sadrži iste ili slične teme uvijek istim klasifikacijskim oznakama i predmetnim odrednicama¹⁶“ što u konačnici utječe na brzo dobivanje relevantnih rezultata pretraživanja. O tome zašto je važna dosljednost i ujednačenost u sadržajnom označivanju Petr Balog i Majlinger Tanocki kažu „Smatra se da korisniku dosljednost kod predmetnog označivanja osigurava veću mogućnost pronalaska željenog dokumenta¹⁷. Istaknimo da je istraživanje Petr Balog i Majlinger Tanocki pokazalo da je u praksi dosljednost u predmetnom označivanju u hrvatskim narodnim knjižnicama iznimno niska te iznosi 8,72% odnosno 11,20%. Razlog tome autorice istraživanja pronalaze u „nepostojanju jedinstvenoga računalnog programa hrvatskih narodnih knjižnica te su narodne knjižnice okupljene oko svojih skupnih kataloga izgradile vlastitu praksu predmetnog označivanja¹⁸“.

---

¹³ Špiranec, Sonja. Subjektivna paradigma sadržajnog označivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 1-14. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142161> (20.1.2017.). Str. 1

¹⁴ Isto. Str. 7.

¹⁵ Isto. Str. 6.

¹⁶ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 12.

¹⁷ Petr Balog, Kornelija ; Majlinger Tanocki, Inge. Navedeno djelo. Str. 69.

¹⁸ Isto. Str. 97.

3. Predmetni katalog

Predmetna obrada se tradicionalno u knjižničarstvu vezuje uz izradu predmetnog kataloga. Tradicionalni stvarni katalogi su stručni i predmetni katalog sa svojim podvrstama¹⁹. Tadić kaže kako stručni katalog „donosi popis knjižnične građe raspoređene u osnovne skupine prema podjeli znanosti, djelatnosti i umjetnosti, i njima podređene skupine i podskupine. Stručni se katalogi zasnivaju na primjeni odabranih knjižničnih klasifikacijskih sustava²⁰“. Autorica ističe da su se knjižnice predmetnom obradom građe počele baviti razmjerno kasno²¹, te da je predmetni katalog „najmlađi od svih knjižničnih kataloga“²².

Autorice Pravilnika za predmetni katalog Štrbac i Vujić definiraju predmetni katalog kao „tradicionalni predmetni sustav kojemu je osnovna jedinica predmetna odrednica. To je sustav sa sintaksom, koji omogućuje iskazivanje složenih sadržaja dokumenata“²³. Kao veliku prednost predmetnog kataloga autorice ističu to što on „daje brzu i pouzdanu informaciju, izravno odgovara na postavljeno pitanje, te ima veliku sposobnost širenja i prihvaćanja novih znanstvenih i stručnih termina.“²⁴ Zadatak je predmetnog kataloga kažu autorice „omogućiti pronalaženje literature o jednom određenom predmetu u knjižnici, a da prethodno nije potrebno znati ime autora, naslov dokumenta, ili stručnu skupinu kojoj određeni dokument pripada“²⁵.

Povijest predmetnog kataloga seže daleko u povijest, knjižničari su oduvijek imali potrebu da na neki način okupe dokumente koji se bave istom temom ili predmetom. Prvi takav popis u obliku abecednog predmetnog kazala izradio je u 17. stoljeću Francuz Adrien Baillet (1649-1706) za privatnu knjižnicu François-Chrétien de Lamoignon²⁶. Pravi utemeljivači predmetnog kataloga bili su Martin Schrettinger, bibliotekar Dvorske knjižnice u *Münchenu u Njemačkoj*, koji izrađuje katalog 1819. godine, i Charles Ammia Cutter, ravnatelj bostonske knjižnice Athenaeum u SAD-u. Cutter je za Athenaeum izradio i posebnu klasifikacijsku shemu, koja je kasnije poslužila kao osnova za klasifikaciju (razredbu)

---

¹⁹ Tadić, Katica. Navedeno djelo. Str. 124.

²⁰ Isto. Str. 124.

²¹ Isto. Str. 102.

²² Isto. Str. 127.

²³ Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Pravilnik za predmetni katalog. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2004. Str. 9.

²⁴ Isto. Str. 9.

²⁵ Isto. Str. 15.

²⁶ Encyclopedia of library and information science. Vol.1, Abs-Dec / edited by Miriam A. Drake. 2nd ed. New York : Marcel Dekker, 2003. Str. 440.

Kongresne knjižnice (*Library of Congress Classification, LCC*)²⁷. Oni su u 19. stoljeću izradili prve predmetne kataloge ali i utemeljili prva pravila za predmetnu obradu.

Sredinom 20-og stoljeća nastali su katalogi nove generacije, računalni katalogi, koji su s vremenom zamijenili potrebu da knjižnice izrađuje više zasebnih kataloga i omogućili pretraživanje knjižničnoga fonda po različitim kriterijima (imenu autora, naslovu, predmetnicama, ključnim riječima, klasifikacijskoj oznaci, signaturi itd.). Tako su s razvojem računalnih kataloga nestala sva ograničenja i prepreke u pretraživanju knjižničnog fonda. U praksi, suvremeni knjižnični softveri i katalogi nove generacije ujedinili su sve tradicionalne vrste kataloga u jednom prikazu bibliografskog zapisa, maknuli granice i ograničenja u pretraživanju za korisnike, svi bibliografski podaci povezani su hiperpoveznicama odnosno funkcioniraju kao poveznice za daljnje pretraživanje.

Razlike između tradicionalnog predmetnog kataloga i suvremenog online kataloga vidljive su i u izgledu bibliografskog zapisa i predmetnih oznaka. Tradicionalni predmetni listići koji su činili predmetni katalog, kako kaže Tadić, bili su koncipirani tako da „predmetna obradba uspostavlja svoje odrednice, predmetnice“ po kojima su se onda kataložni listići ulagali po abecedi.

Ako pogledamo prikaz kataložnog zapisa u suvremenim online katalogima, dio podataka koji se odnosi na predmetnu i stručnu obradu prikazuje se na istom ekranu kao i bibliografski zapis. Predmetne oznake se nalaze u donjem dijelu ekrana, a funkcioniraju i kao hiperpoveznice za daljnje pretraživanje. Dakle, sve nekadašnje različite vrste kataloga i kataložnih kartica ujedinjene su danas u prikazu na jednom ekranu. Za daljnje pretraživanje dodatnih podataka ne izrađuju se više dodatne kataložne kartice nego se uspostavljaju hiperpoveznice na te podatke.

U pretraživanju katalogi nove generacije korisnicima omogućuju brzo i jednostavno pretraživanje (one search box), sužavanje rezultata pretraživanja odabirom prema autoru, naslovu, predmetu, godini, mjestu izdavanja, nakladniku, jeziku, zbirci, lokaciji itd. te grupiraju rezultate pretraživanja na smislen način, što omogućuje stvaranje veza između povezanih jedinica knjižnične građe. Tako u predmetnom pretraživanju korisnik lako može suziti pretraživanje odabirom rubrika predmet ili ključna riječ, jer je došlo do povezivanja podataka o naslovu djela i djela koja to djelo imaju kao predmet, odnosno kritičkih tekstova o tom djelu.

---

²⁷ Cutter, Charles Ammi. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13021> (17.1.2017.).

Treba napomenuti da postojanje normativne baze predmetnica uvelike olakšava pretraživanje i čini ga bržim i uspješnijim za korisnika.

S druge strane, knjižničarima katalogizatorima nove tehnologije i suvremeni integrirani knjižnični sustavi (softver) omogućavaju sve vrste knjižničnog poslovanja, od nabave, izrade i preuzimanja bibliografskih zapisa do cirkulacije građe te izrade različitih izvještaja. U predmetnoj katalogizaciji novi su integrirani knjižnični sustavi ukinuli ograničenje broja predmetnih oznaka, a uz to su omogućili unošenje različitih dodatnih informacija koje se odnose na sadržaj dokumenta kao što su popis poglavlja, sažetak dokumenta, anotacije, tj. kratkog kritičkog prikaza knjige, o čemu pišu primjerice Horvat, Ljevak, Gavranović i Tomašević²⁸.

---

²⁸ Horvat, Jasna; Ljevak, Petra; Gavranović, Drahomira; Tomašević, Nives. Književna kritika, nakladničke i knjižničarske anotacije u modernim i tradicionalnim medijima. // 17. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / gošće urednice Drahomira Gavranović i Ivona Despot. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2014. Str. 72-93. Dostupno i na: <http://beta.bib.irb.hr/758838> (19.9.2017.).

4. FRSAD konceptualni model

U uvodnom poglavlju IFLA-inog izdanja *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa*²⁹ (FRBR) opisane su promjene koje su se dogodile u poslovanju knjižnica sredinom 20-og stoljeća uslijed razvoja novih računalnih tehnologija i pojavljivanja novih korisnika s drukčijim potrebama, a koje su nužno dovele i do promjena u knjižničnom poslovanju i potrebe za izradom novih kataložnih pravilnika. Te promjene se događaju i danas, a knjižničarska zajednica i dalje mora pratiti sve što nose nove tehnologije i naći načina kako odgovoriti na nove korisničke zahtjeve. Kontekst i okolnosti u kojima je knjižničarska zajednica na seminaru u Stockholmu 1990. godine prepoznala i iskazala potrebu za prilagodbom „kataložnih pravilnika i praksi novim oblicima elektroničkog nakladništva i mrežnom pristupu izvorima informacija“ kao i potrebu „učinkovitije odgovoriti na sve veća očekivanja i potrebe korisnika“³⁰ i danas su ostali jednako aktualni i mogli bi se opisati gotovo istim riječima.

Svrha studije bila je „odrediti zadaće koje obavlja bibliografski zapis u odnosu na različite medije, različite primjene i različite potrebe korisnika“, a cilj „postaviti okvirnu shemu koja će osigurati jasan, precizno iskazan i opće prihvaćen dogovor o tome kakve informacije treba pružiti bibliografski zapis kako bi udovoljio potrebama korisnika“³¹.

FRBR studija je uvela „poopćen“ pogled na bibliografski univerzum; od njega se očekuje da ne ovisi ni o kakvom određenom kataložnom pravilniku ili primjeni pojmova koje predstavlja³². Tada je uveden i trend da nove smjernice i pravilnici budu obuhvatni, da se odnose na sve baštinske ustanove: knjižnice, arhive i muzeje, da, kako kaže Žumer o FRSAD izvještaju „nisu namijenjeni samo knjižnicama³³“ nego i drugim vrstama informacijskih stručnjaka.

Temeljni termini FRBR konceptualnog modela su entiteti, koji predstavljaju „ključne predmete zanimanja korisnika bibliografskih zapisa ili umjetničkog nastojanja koji su

---

²⁹ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa: završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 7-8.

³⁰ Isto. Str. 7.

³¹ Isto. Str. 7.

³² Isto. Str. 10.

³³ Žumer, Maja. Izazovi razvoja konceptualnog modela vezanog uz tematiku. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković i Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 11-19. Str. 17.

imenovani ili opisani u bibliografskim zapisima³⁴. Definirane su tri skupine entiteta, a za predmetno označivanje važni su entiteti treće skupine: „Treća se skupina sastoji od dodatnog skupa entiteta koji služe kao predmet intelektualnog ili umjetničkog nastojanja. To su *pojam, objekt, događaj i mjesto*“³⁵.

Od svog pojavljivanja FRBR konceptualni model bio je izazov i za određivanje i primjenu u praksi, kao i predmet kritike stručnjaka. Barbarić u članku *Entitet izraz konceptualnog modela FRBR: od teorijskog značaja do praktične primjene* govori o poteškoćama primjene FRBR konceptualnog modela u praksi: „IFLA-ina studija Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa (*Functional requirements for bibliographic records – FRBR*) objavljena je u izvorniku 1998. godine. Iako je i prije njenog objavljivanja bilo jasno da se ne radi o standardu poput ISBD-a, a još manje o kataložnom pravilniku ili formatu za strojno čitljivo katalogiziranje, nego o konceptualnom modelu koji će na teorijskoj razini postaviti okvirnu shemu koja će obuhvatiti čitav raspon zadataka bibliografskog zapisa u svrhu udovoljavanja potrebama korisnika, držimo da su knjižničari, posebice katalogizatori, očekivali kako će u razdoblju kraćem od desetljeća studija potaknuti kataložnu praksu na određene promjene“³⁶. Barbarić već tada 2009. godine, u nastavku teksta zaključuje kako je „za istinsku primjenu modela postavljenog FRBR-om, ipak, bilo potrebno izraditi potpuno novi kataložni pravilnik, utemeljen, barem djelomično, na tom modelu“³⁷.

IFLA-ino treće izvješće o konceptualnim modelima *Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka*³⁸:se odnosi na predmetnu obradu. Izvješće je od 2005. do 2009. izradila IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost predmetnih preglednih zapisa (FRSAR) i izdala 2010., a hrvatski prijevod objavljen je 2012. godine.

Uloga radne skupine FRSAR definirana je sljedećim zadacima:

---

³⁴ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa: završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 15.

³⁵ Isto. Str. 15.

³⁶ Barbarić, Ana. Entitet izraz konceptualnog modela FRBR: od teorijskog značaja do praktične primjene. // 12. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredila Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 142-166. Str. 142-143.

³⁷ Isto. Str. 143.

³⁸ Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka: konceptualni model / urednice Marcia Lei Zeng, Maja Žumer i Athena Salaba ; IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost predmetnih preglednih zapisa (FRSAR) ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012.

- izgraditi konceptualni model entiteta treće skupine unutar okvira FRBR u odnosu na **tematiku djela**;
- omogućiti jasno definirani, strukturirani referentni okvir za uspostavljanje odnosa između podataka zabilježenih u predmetnim preglednim zapisima i potreba korisnika tih podataka;
- pomoći u procjeni mogućnosti međunarodnog dijeljenja i korištenja predmetnih autoriziranih podataka, kako unutar knjižnične zajednice, tako i izvan nje.³⁹

Radna skupina FRSAR osnovala je dvije podskupine: Podskupina za postupke korisnika i Podskupina za predmetne entitete. Važno je istaknuti da su kao korisnici predmetnih autoriziranih podataka navedeni različite vrste informacijskih stručnjaka te krajnji korisnici koji pretražuju informacije: „informacijski stručnjaci koji izrađuju i održavaju predmetne autorizirane podatke, informacijski stručnjaci koji izrađuju i održavaju metapodatke, posrednici i krajnji korisnici koji traže informacije da bi zadovoljili svoje informacijske potrebe“⁴⁰. Dakle studija nije namijenjena samo knjižničarskoj zajednici.

U izvješću se dalje navode *Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka*, a definirani su u odnosu na sljedeće opće postupke koje korisnici izvode:

- **pronalaženje** jednog ili više predmeta i/ili njihovih naziva koji odgovaraju kriterijima što ih je naveo korisnik upotrebom atributa i odnosa;
- **identificiranje** predmeta i/ili njegovog naziva na temelju njegovih atributa ili odnosa (tj., razlikovanje između dva ili više predmeta ili naziva sa sličnim svojstvima te potvrđivanje da je prikladan predmet ili naziv pronađen);
- **odabir** predmeta i/ili njegovog naziva prikladnog korisnikovim potrebama (tj., izabiranje ili odbacivanje na osnovi korisnikovih zahtjeva i potreba);
- **istraživanje** odnosa između predmeta i/ili njihovih naziva (npr., istraživanje odnosa kako bi se razumjela struktura predmetnog područja i njegovo nazivlje).⁴¹

U izvješću slijedi problematiziranje „provođenja najprikladnije analize tematike – tj., odnosa između djela i njegova predmeta“⁴². Tematika je definirana kao „središnji pojam u području organizacije znanja“, a naglašava se da su mnogi autori iz različitih područja znanosti „dali

---

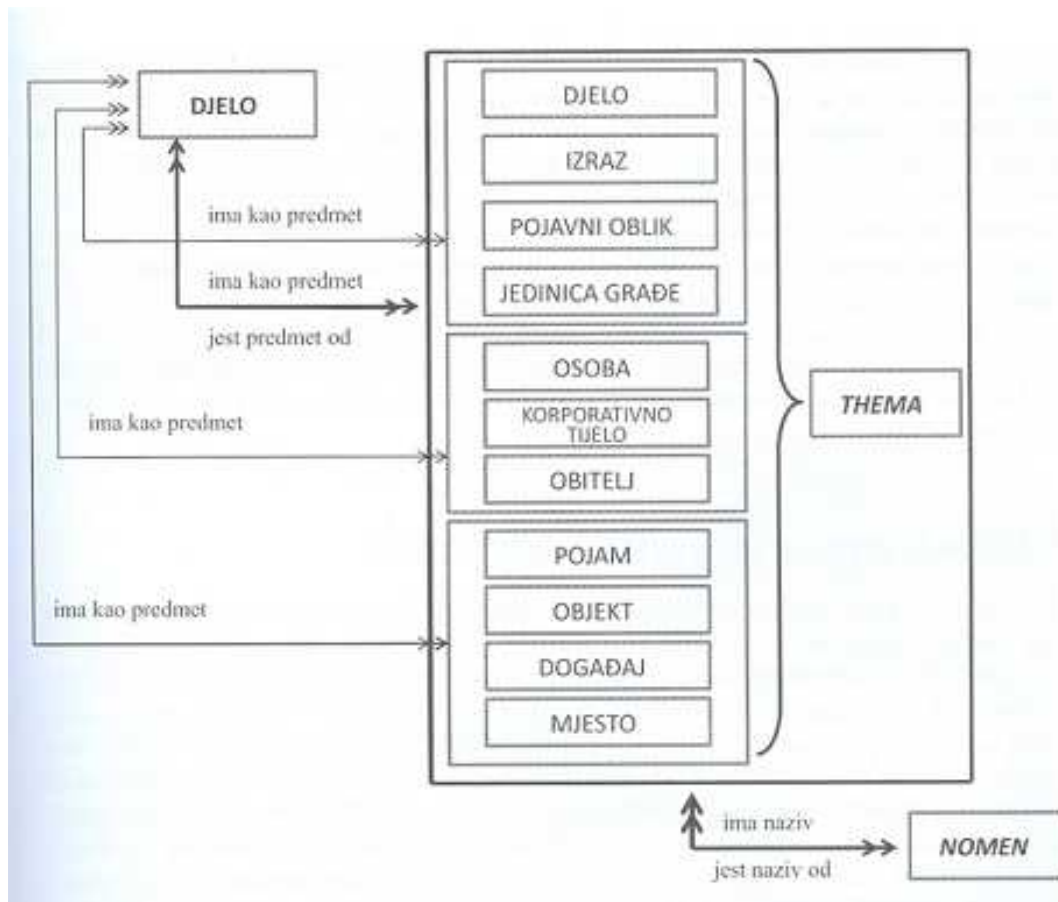
³⁹ Isto. Str. 12.

⁴⁰ Isto. Str. 12.

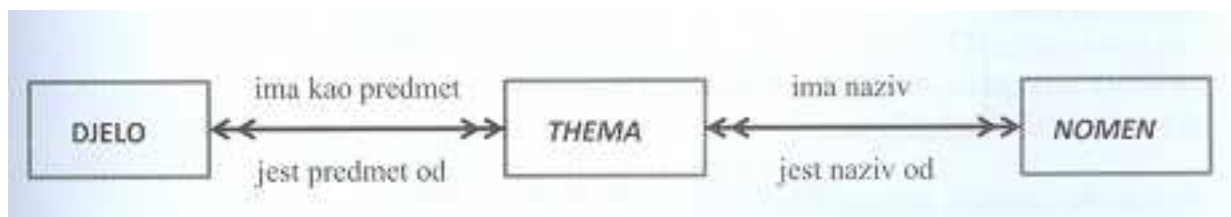
⁴¹ Isto. Str. 12-13.

⁴² Isto. Str. 13.

značajne doprinose našem razumijevanju odnosa između djela i predmeta. Neki od tih doprinosa pripadaju literaturi knjižnične i informacijske znanosti, a druge su osmislili filozofi logike i jezika⁴³.

Slika 1. Odnos između FRSAD-a i FRBR-a (s dodatkom entiteta *obitelj* modela FRAD)

Slika 2. Konceptualni model FRSAD

Jedna od članica Radne skupine FRSAR Maja Žumer u prvom dijelu svog teksta *Izazovi razvoja konceptualnog modela vezanog uz tematiku* donosi prikaz konceptualnog model FRSAD, a u drugom iznosi četiri skupine pitanja koja su se pojavila tijekom svjetske javne

⁴³ Isto. Str. 13.

rasprave o FRSAD-u. Pitanja koja su postavljena i primjedbe koje su iznesene odnosile su se na nazivlje, zatim se analiziraju primjedbe da je FRSAD previše općenit i apstraktan, da nije namijenjen samo knjižnicama i da složenost nije moguće modelirati⁴⁴. Nazivlje je dakle već u početku opisano kao „zbunjujućim i pretencioznim, no nije predloženo nikakvo pravo alternativno rješenje“, a Radna skupina je izabrala latinske nazive „jer oni nemaju prethodnog značenja, a u našem kontekstu, kulturološki su neutralni i ne zahtijevaju prijevod“⁴⁵. Pokazalo se da su te primjedbe i kasnije pri pokušajima primjene FRSAD modela na predmetne sustave izazivale probleme i da nedoumice još uvijek nisu razriješene. Istaknimo zaključno što o FRBR konceptualnim modelima kaže A. Vukadin „...svi modeli imaju zajedničku metodologiju koja se sastoji od utvrđivanja temeljnih korisničkih zahtjeva, identificiranja temeljnih bibliografskih entiteta koji odgovaraju tim zahtjevima te definiranja entiteta, njihovih atributa (svojstava) i odnosa među njima u skladu s metodama modeliranja entiteta i veza (*E-R modeling (entity-relationship)*), koje se koriste za baze podataka. Najzad, u svim modelima se funkcija deskriptivnih i sadržajnih podataka razmatra unutar istoga teorijskog okvira, primjenom iste metodologije i uz nastojanje da se njihove definicije i odnosi usklade što je više moguće. ... Premda bi se iz naslova modela dalo zaključiti da je i dalje prisutno izdvajanje predmetnih kao posebne skupine autoriziranih podataka (što je do određene mjere uvjetovano spomenutom činjenicom da predmetni autorizirani podaci ovdje nastoje obuhvatiti i tezuruse, klasifikacije, taksonomije, čak i leksikografiju), u svom su temeljnom konceptu modeli usmjereni prema integraciji. Daljnje usklađivanje očekuje se u objedinjenom izdanju, budući da se modeli u pojedinostima ipak razlikuju. (FRBR LRM objedinjeno izdanje)“⁴⁶.

Napomenimo da je svjetska javna rasprava o novom objedinjenom izdanju sva tri FRBR izdanja FRBR LRM trajala do kraja 2016. godine⁴⁷. Što se tiče segmenta predmetne obrade u novom objedinjenom izdanju FRBR LRM, koje je u postupku izdavanja, „entitet *Thema* obuhvaćen je definicijom novog jedinstvenog entiteta *Res* koji je nadređen svim drugim entitetima. Entitet *Res* odnosi se na bilo koju materijalnu ili fizičku stvar, no ravnopravno uključuje i konceptualne objekte“⁴⁸.

---

⁴⁴ Žumer, Maja. Navedeno djelo. Str. 17.

⁴⁵ Isto. Str. 17.

⁴⁶ Vukadin, Ana. Imenovani entiteti u predmetnom označavanju : LCSH i Nuovo soggettario. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 319-342. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142276> (16.01.2017.). Str. 324.

⁴⁷ IFLA. World-wide review of the FRBR-Library Reference Model, a consolidation of the FRBR, FRAD and FRSAD conceptual models. Dostupno na: <https://www.ifla.org/node/10280> (2.6.2017.).

⁴⁸ Grkinić, Andrea; Kos, Denis; Špiranec, Sonja. FRSAD i problematična stvarnost sadržajne analize. // Predmetna obrada : pogled unaprijed : zbornik radova / [Znanstveno-stručni skup „Predmetna obrada : pogled

4. Izrada nacionalnog pravilnika za predmetnu obradu u Hrvatskoj

Od devedesetih godina dvadesetog stoljeća knjižnična zajednica u Hrvatskoj bavi se idejom o izradi nacionalnog pravilnika za predmetnu obradu, odnosno predmetnu katalogizaciju, koji bi bio nadopuna *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona⁴⁹. Temom izrade pravilnika za predmetnu obradu bavi se Mira Mikačić u svojoj doktorskoj disertaciji iz 1990. godine, koja je kasnije, 1996. objavljena kao knjiga pod naslovom *Teorijske osnove za izradu predmetnog kataloga* navodi sve relevantne podatke o teorijskim osnovama za izradu predmetnog kataloga, daje analizu velikog broja inozemnih pravilnika za predmetnu obradu te načela i pravila za izradu pravilnika za predmetnu obradu i predmetnog kataloga. Mikačić je čak izradila nacrt nacionalnog pravilnika za predmetnu obradu i izdala ga u vlastitoj nakladi 1999. godine⁵⁰. Ovaj nacrt pravilnika za predmetnu obradu nikada nije prerastao u važeći nacionalni pravilnik u Hrvatskoj

Iako u Hrvatskoj nema važećeg pravilnika za predmetnu obradu postoji nekoliko praktičnih priručnika i pravilnika. Najznačajniji pravilnik za predmetnu obradu koji treba spomenuti je *Pravilnik za predmetni katalog*⁵¹ autorica D. Štrbac i M. Vujić koji je u upotrebi u Knjižnicama grada Zagreba (KGZ), ali i u mnogim drugim knjižnicama u Hrvatskoj. Pravilnik je koncipiran kao praktični priručnik s opisom temeljnih načela za predmetnu obradu te razradom praktičnih postupaka i primjera analize sadržaja i predmetnog označivanja. U *Pravilniku* autorice Štrbac i Vujić kažu da postupak sadržajne analize podrazumijeva i predmetnu obradu i klasifikaciju odnosno “obuhvaća utvrđivanje predmetnog područja dokumenta, izbor odgovarajuće stručne skupine iz klasifikacijske sheme u uporabi i izradu stručne oznake i/ili predmetne odrednice u skladu s preporučenom praksom”⁵².

Praktični priručnici za UDK u Hrvatskoj najčešće uključuju i upute za predmetnu obradu. Takvi su primjerice priručnici J. Leščić *Klasifikacija i predmetno označivanje : priručnik za stručne ispите*⁵³ te UDK priručnik namijenjen narodnim knjižnicama iz 2012. godine *Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne*

---

unaprijed“, Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 20. svibnja 2016.] ; uredile Branka Purgarić-Kužić i Sonja Špiranec. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 79-93. Str. 83.

⁴⁹ Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dio 1: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986. Dio 2: Kataložni opis. 1983.)

⁵⁰ Mikačić, Mira. *Pravilnik i priručnik za izradu predmetnog kataloga u knjižnicama Republike Hrvatske : (nacrt) / Mira Mikačić. – Zagreb : vlast. nakl., 1999.*

⁵¹ Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. *Pravilnik za predmetni katalog*. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2004.

⁵² Isto. Str. 15.

⁵³ Leščić, Jelica. *Klasifikacija i predmetno označivanje : priručnik za stručne ispите*. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2007.

knjižnice⁵⁴. Spomenimo ovdje i priručnik autorica L. Jurić Vukadin i M. Sekne koji je izuzetno koristan za knjižničare koji rade klasifikaciju i predmetnu obradu književnosti *Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu : s primjerima*⁵⁵. Autorice ističu da „Upute predstavljaju temelj za izradu *normativne baze* UDK oznaka s područja književnosti“⁵⁶.

Svakako treba istaknuti da dvije velike knjižnice, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (Portal *Katalogizacija & Klasifikacija*⁵⁷) i Knjižnice grada Zagreba (Odjel predmetne obrade⁵⁸) na svojim mrežnim stranicama imaju sadržaje namijenjene knjižničarima koji se bave obradom građe na kojima su i korisne informacije i upute za predmetnu katalogizaciju.

Međunarodna knjižnična zajednica još od 90-ih godina dvadesetog stoljeća upozorava na potrebu izrade novih nacionalnih kataložnih pravilnika koji bi pratili razvoj novih tehnologija i novih korisničkih potreba. Potreba za revidiranjem važećeg pravilnika za katalogizaciju E. Verona prepoznata je i u hrvatskoj knjižničarskoj zajednici o čemu svjedoče brojni stručni i znanstveni radovi. Tako A. Vukadin kaže da bi *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona „trebao biti zamijenjen novim pravilnikom, prilagođenim suvremenom informacijskom okruženju“⁵⁹.

Kod izrade novih pravilnika za katalogizaciju trend je da uz deskriptivnu katalogizaciju obuhvaćaju i predmetnu katalogizaciju. To je vidljivo i u tekstovima različitih međunarodnih smjernica, izjava i dokumenata, a za većinu se nakon nekog vremena izdaju objedinjena odnosno konsolidirana izdanja. Ovakav novi koncept pravilnika za katalogizaciju podrazumijeva i da se odnose na sve baštinske ustanove: arhive, knjižnice i muzeje te sve vrste građe i sve oblike i formate u kojima se ta građa pojavljuje.

Važno je napomenuti da su se u posljednjih nekoliko desetljeća dogodile i velike promjene u stručnoj knjižničarskoj terminologiji novijih standarda, smjernica i drugih

---

⁵⁴ Leščić, Jelica. Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne knjižnice. Zagreb : Dominović, 2012.

⁵⁵ Jurić Vukadin, Lidija ; Sekne, Melanija. Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu : s primjerima. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2008. Dostupno i na: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/04/upute-za-klasifikaciju.pdf> (12.1.2017.).

⁵⁶ Isto. Str. 12.

⁵⁷ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Portal Katalogizacija i klasifikacija. Predmetna katalogizacija. Dostupno na: <http://katalogizacija.nsk.hr/predmetna-katalogizacija/> (15.1.2017.).

⁵⁸ Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Božidara Adžije. Odjel predmetne obrade. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/odjeli-341/odjel-predmetne-obrade/10440> (10.1.2017.).

⁵⁹ Vukadin, Ana. Imenovani entiteti u predmetnom označavanju : LCSH i Nuovo soggetto. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 319-342. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142276> (16.01.2017.). Str. 337.

dokumenata, koje su tu terminologiju učinile dosta apstraktnom te često nerazumljivom. Korisno je što su u većini slučajeva takva izdanja popraćena rječnikom termina, npr. IFLA-ina *Izjava o međunarodnim kataložnim načelima*⁶⁰ iz 2009.

Na probleme koje izaziva nedostatak knjižničarskog terminološkog rječnika ukazano je već u uvodu zbornika *Predmetna obrada* gdje se kaže da „nedostaje izvor verificiranih termina – jedna od pretpostavki kvalitetne sadržajne obrade – a nema ni knjižničarskog terminološkog rječnika – zato su prilozi terminološki neujednačeni“⁶¹.

Ako pogledamo neka teorijska razmatranja o tome kakav bi trebao biti novi hrvatski pravilnik za katalogizaciju vidimo da M. Willer i A. Barbarić još 2010. godine naglašavaju kako „suvremeni kataložni pravilnik mora dati okvir ne samo za sve vrste građe, nego i za sve vrste sadržaja“⁶².

2013. godine pokrenut je trogodišnji projekt izrade novog Nacionalnog pravilnika za katalogizaciju u Hrvatskoj. U izradi Pravilnika sudjeluju predstavnici iz sedam hrvatskih ustanova (Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatski državni arhiv, Muzejski dokumentacijski centar, Muzej za umjetnost i obrt i Hrvatski prirodoslovni muzej)⁶³. Na mrežnim stranicama projekta opisana je i analizirana potreba za izradom novog nacionalnog pravilnika za katalogizaciju. U tekstu o projektu se, u skladu s trendovima u međunarodnoj knjižničarskoj zajednici, ističe da „knjižničarska istraživanja treba proširiti i na hrvatsku muzejsku i arhivističku zajednicu“⁶⁴. Opseg projekta određen je na sljedeći način „Pravilnik za katalogizaciju propisuje uvjete za opis, identifikaciju i pristup jedinicama građe koje se nalaze

---

⁶⁰ Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima (Prilog) / prevela Mirna Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62. Dostupno i na: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf (16.01.2017.).

⁶¹ Predmetna obradba : ishodišta i smjernice : zbornik radova / uredile Jadranka Lasić-Lazić, Jelica Leščić, Jasna Petric. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. xiii.

⁶² Barbarić, Ana; Mirna Willer. Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo? : preliminarno istraživanje. // 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 110-134. Dostupno i na: https://bib.irb.hr/datoteka/490988.Barbari_Willer.pdf (20.1.2017.). Str. 114.

⁶³ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Suradnici. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/suradnici/> (10.1.2017.).

⁶⁴ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. O projektu. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/> (10.1.2017.).

ili se mogu naći u arhivima, knjižnicama, muzejima i sličnim baštinskim ustanovama, na svim dostupnim medijima i u svrhu zadovoljavanja općih i specifičnih potreba korisnika⁶⁵.

Ako razmotrimo koliko se spominje i izrada pravila za predmetnu obradu u kontekstu izrade novog nacionalnog (općeg) pravilnika za katalogizaciju vidljivo je da se predmetna katalogizacija spominje na nekoliko mjesta: u kontekstu određivanja načela za izradu pravilnika kaže se da se načela novog pravilnika „zasnivaju se na načelima koje je donijela IFLA u dokumentu *Izjava o međunarodnim kataložnim načelima*, 2009.,[15]čija je svrha „osigurati dosljedan pristup deskriptivnoj i predmetnoj katalogizaciji svih vrsta bibliografskih jedinica“⁶⁶. Na istoj mrežnoj stranici navedeno je i da će se u izradi novog pravilnika, uz druga dva konceptualna modela FRBR i FRAD, uvažavati FRSAD konceptualni model za predmetne autorizirane podatke. U studenom 2016. predstavljeno je uvodno poglavlje⁶⁷ novog pravilnika u kojem su opisani Predmet, svrha i uporaba Pravilnika te opća načela i bibliografski opis. Predmetna obrada se u objavljenom uvodnom poglavlju još ne spominje. Stoga bi se moglo reći da je iz dosadašnjih dokumenata projekta vidljivo da predmetnoj obradi još nije posvećeno dovoljno pažnje. Razlog tome A. Vukadin vidi u problemima „koji proizlaze iz specifičnih zahtjeva predmetnog označivanja“⁶⁸. Vukadin dalje upozorava da „se novi hrvatski pravilnik ograničuje na deskriptivnu katalogizaciju, ali ujedno strukturom nastoji omogućiti uključivanje pravila predmetne katalogizacije ukoliko se za time u budućnosti pokaže potreba“⁶⁹. U nastavku teksta autorica analizira poteškoće na koje se nailazi u pokušaju integracije deskriptivne i predmetne katalogizacije u jedinstveni pravilnik za katalogizaciju „S druge strane, integracija u smislu zajedničkog standarda suočena je s nizom problema koji proizlaze iz specifičnih zahtjeva predmetnog označivanja. Poteškoću predstavlja i nedostatak međunarodnih smjernica koje bi ponudile rješenja na manje apstraktnoj razini“⁷⁰. Vukadin u istom radu predlaže koje bi sve međunarodne smjernice i standarde trebalo uključiti u izradu novog pravilnika za područje predmetne katalogizacije te analizira novosti koje donose konsolidirana izdanja ISBD-a i FRBR

---

⁶⁵ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Opseg, svrha i upotreba pravilnika, te ciljevi i načela izrade. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/opseg-svrha-i-upotreba-pravilnika-te-ciljevi-i-nacela-izrade/> (10.1.2017.).

⁶⁶ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Opseg, svrha i upotreba pravilnika, te ciljevi i načela izrade. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/opseg-svrha-i-upotreba-pravilnika-te-ciljevi-i-nacela-izrade/> (10.1.2017.).

⁶⁷ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Uvodno poglavlje Pravilnika za katalogizaciju u arhivima, knjižnicama i muzejima. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/uvodno-poglavlje/> (10.2.2017.).

⁶⁸ Vukadin, Ana. Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 1/2(2016), 49-71. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/178465> (16.01.2017.). Str. 56.

⁶⁹ Isto. Str. 56.

⁷⁰ Isto. Str. 56.

LRM. Autorica predlaže da bi za izradu novog predmetnog pravilnika bilo korisno „... revidirati IFLA-in dokument Principles Underlying Subject Heading Languages (1999.) u skladu s Izjavom o Međunarodnim kataložnim načelima, modelom FRBR-LRM i normom ISO 25964 koja se odnosi na strukturu i interoperabilnost tezaurusa, ali i s iskustvima međunarodnih baza autoriziranih podataka kao što je VIAF⁷¹. U zaključku Vukadin kaže „...osnova za novi pravilnik su međunarodni standardi i drugi dokumenti koji se odnose na organizaciju informacija u baštinskim ustanovama“⁷².

Iz navedenih tekstova može se zaključiti da bi pravilnik za predmetnu obradu trebao biti dio svakog novog pravilnika za katalogizaciju!

---

⁷¹ Isto. Str. 56.

⁷² Vukadin, Ana. Navedeno djelo. Str. 67.

5. Normativne baze autoriziranih predmetnih podataka u knjižničnim sustavima

U praksi, većina knjižnica u Hrvatskoj nema dovoljno resursa za izradu normativne baze, a najčešće nemaju ni dovoljan broj zaposlenika koji bi se bavili izradom takve baze. Stoga predmetnu obradu knjižničari rade uz sve druge vrste poslova u knjižnici (izrada bibliografskih zapisa, nabava, posudba itd.). Mogućnost i resurse za izradu normativnih baza imaju uglavnom velike nacionalne, sveučilišne ili centralne gradske knjižnice, odnosno knjižnice u sustavu koje koriste isti softver.

U knjižničnim sustavima normativne baze se izrađuju za različite vrste autoriziranih podataka. Tako primjerice sustav CROLIST izrađuje normativne baze za sljedeće podatke: Osobna imena, imena korporativnih tijela, sve vrste predmetnih odrednica, te uputnice i objasnidbene odrednice⁷³. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu izrađuje normativnu bazu za različite podatke i nudi odvojeno pretraživanje knjižničnog kataloga i Normativne baze. Pretraživanje unutar Normativne baze, uz pretraživanje po predmetu, nudi i pretraživanje po pristupnicama: Osobno ime, Korporativno ime, Sastanak, Naslov, Geografsko ime, Predmet, Vrsta/Oblik, ID zapisa. Od 2013. godine normativna baza NSK pridružena je međunarodnom skupnom katalogu VIAF: „Projekt virtualnoga povezivanja nacionalnih normativnih podataka za osobe, korporativna tijela i geografske nazive u jedinstvenu normativnu bazu *VIAF – Virtual International Authority File*⁷⁴, u suradnji s OCLC-em, započele su 2003. godine Kongresna knjižnica i Njemačka nacionalna knjižnica⁷⁵. Skupni katalog VIAF ne uključuje pretraživanje po predmetnicama.

A. Knežević Cerovski i P. Pancirov u svom tekstu o normativnoj bazi NSK daju detaljnu analizu Normativne baze NSK u Zagrebu te kažu da se „Normativna baza NSK sastoji se od autorskih i predmetnih odrednica“⁷⁶. Iako autorice u tekstu ne analiziraju dio normativne baze koji se odnosi na predmetnice nego „normativnu bazu osobnih imena, obiteljskih imena, korporativnih tijela i sastanaka, naziva političko-teritorijalnih jedinica i jedinstvenih stvarnih

---

⁷³ CROLIST. WWW OPAC. Integrirana bibliografska i normativna baza podataka. Dostupno na: <http://www.unibis.hr/hbd.htm> (10.1.2017.)

⁷⁴ VIAF – Virtual International Authority File. Dostupno na: <http://viaf.org/> (10.1.2017.)

⁷⁵ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Normativna baza Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu postala dijelom virtualnoga skupnog kataloga VIAF. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/normativna-baza-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-postala-dijelom-virtualnoga-skupnog-kataloga-viaf/> (15.1.2017.).

⁷⁶ Knežević Cerovski, Ana; Pancirov, Petra. Normativna baza NSK danas. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 58, 1-2(2015), 175-188. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/143625> (1.2.2017.). Str. 178.

naslova⁷⁷ tekst je zanimljiv jer detaljno opisuju koje elemente podrazumijeva normativna baza te naglašava važnost NSK normativne baze u izgradnji „nacionalne normativne baze⁷⁸“. Autorice daju definiciju normativnih baza te navode elemente koje podrazumijeva normativne baze danas. Tako kažu: „Normativne baze suvremena su pomagala normativnoga nadzora koji pomaže korisnicima pri pružanju informacija, zahvaljujući dosljednosti u strukturiranju podataka⁷⁹. U nastavku navode elemente koje podrazumijevaju normativne baze danas⁸⁰:

- a) standardizirane, točne i nedvosmislene normativne zapise koji jednoznačno definiraju autora;
- b) ispravljanje i nadopunjavanje normativnih zapisa gdje je to potrebno, s posebnim naglaskom na uređivanje nacionalnih autora;
- c) pravilno povezivanje normativnih zapisa s njima pripadajućim bibliografskim zapisima;
- d) dodjeljivanje trajnih poveznica URL-ja svim normativnim zapisima;
- e) sudjelovanje u međunarodnim bazama – VIAF i ISNI;
- f) implementiranje ISNI, VIAF i ORCID identifikatora kojima bi se postigla još bolja podudarnost normativnih zapisa s ostalim normativnim zapisima u VIAF-u i kako bi se postigla veća dodjela ISNI-ja za nacionalne autore;
- g) korištenje pripremljene normativne baze za semantički web i prezentaciju nacionalnih autora.

Autorice zaključuju da su „Navedene točke ujedno i temeljne smjernice za budući razvoj normativne baze Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu⁸¹“.

Stoga, kad govorimo o normativnoj bazi predmetnica važno je istaknuti da ne govorimo o običnom popisu predmetnica koje se koriste pri predmetnoj katalogizaciji u nekoj knjižnici. Normativna baza podrazumijeva normativnu kontrolu, nadzirane predmetne odrednice, odnosno uređen predmetni sustav koji ima oblik tezaurusa i uvažava temeljna načela za izradu jezika predmetnih odrednica. Lešćić određuje normativne baze na sljedeći način „U knjižničnim sustavima normativne datoteke su zasebne i sadrže sva načelna rješenja korištenja UDK i predmetnih odrednica u pojedinom sustavu te su stoga značajan doprinos ujednačenosti sadržajnog sustava u upotrebi i njegovoj konzistentnosti i dosljednosti. Normativna datoteka

---

⁷⁷ Isto. Str. 178.

⁷⁸ Isto. Str. 178.

⁷⁹ Isto. Str. 177.

⁸⁰ Isto. Str. 177.

⁸¹ Isto. Str. 177.

sadrži i uputni sustav kojim se rješavaju pitanja sinonima, a odrednice neusvojenih oblika predmetnih odrednica pristupne su točke njihovim usvojenim oblicima. Zapisi u normativnoj datoteci podliježu redakciji, pregledu, osuvremenjivanju i nadopunama, a sve provedene promjene u normativnoj datoteci trebaju biti vidljive i u bibliografskim zapisima u koje se, u odgovarajuća polja, preuzimaju iz normativne datoteke⁸².“

Cilj normativne baze predmetnica je uvođenje normativnog nadzora nad predmetnicama, odnosno utvrđivanje i provođenje pravila za izbor i oblik predmetnica kao i uređenje sintaktičkih i semantičkih odnosa unutar rječnika (tezaurusa). Korištenje normativne baza predmetnica kod predmetne katalogizacije osigurat će kvalitetu predmetnog označivanja, ujednačenost i dosljednost u označivanju te pozitivno utjecati na dobivanje rezultata kod korisničkog pretraživanja.

Važnost izrade normativne baze predmetnica za katalogizatore koji rade predmetnu obradu ističe i M. Sekne „Predmetna obrada u značajnoj mjeri proizvod katalogizatorove interpretacije teksta koji obrađuje jer je poznavanje i razumijevanje predmetnih područja vrlo različito. Dorađeni predmetni rječnik značajno smanjuje vjerojatnost pogreške“⁸³.

U knjižnicama koje ne izrađuju normativne baze predmetnica nego dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice knjižničari svakako trebaju raditi na postizanju dosljednosti i ujednačenosti u dodjeljivanju predmetnica. Iako su slobodno oblikovane predmetnice po svojoj prirodi privremene, trebalo bi ih, koliko je to moguće, dodjeljivati na sustavan i kontroliran način.

Kad govorimo o razlici između normiranih i slobodno oblikovanih predmetnica navedimo definiciju koju daje Leščić „tzv. slobodno oblikovane predmetne odrednice – privremene odrednice koje ne prolaze normativnu kontrolu, a upisuju se u polje 610 formata UNIMARC odnosno polje 653 formata MARC 21. Ove su odrednice „kandidati“ za normativnu datoteku (datoteku predmetnih preglednih odrednica) u koju se i uvrštavaju po uređivanju“⁸⁴.

Normirane predmetne odrednice definirane su na mrežnim stranicama Knjižnica grada Zagreba, Odjel Predmetne obrade kao „Osnovne jedinice predmetnog jezika su predmetne odrednice – normirane riječi koje reprezentiraju sadržaj dokumenta. Normirane su na način da

---

⁸² Leščić, Jelica. Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne knjižnice. Zagreb : Dominović, 2012. Str. 98.

⁸³ Sekne, Melanija. Predmetne odrednice u području književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 391-414. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142284> (20.1.2017.). Str. 413.

⁸⁴ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 53.

im se jasno i nedvosmisleno definira značenje, sinonimi se izdvajaju i postaju pristupnice za normirane odrednice, a homonimi su označeni kvalifikatorima koji im utvrđuju jednoznačnost. Između normiranih predmetnih odrednica uspostavljene su hijerarhijske veze, odnosno povezane su unakrsnim uputnicama koje upućuju na povezanost po načelima srodnosti, podređenosti ili nadređenosti, što omogućuje kretanje po povezanim sadržajima. Predmetne odrednice mogu biti sintaktički povezane u nizove po utvrđenim pravilima izraženim u pravilnicima za predmetnu obradu. Predmetne odrednice su jedan od najvažnijih alata u knjižnicama koje odgovaraju na pitanje koje dokumente posjeduje knjižnica na određenu temu te su tako od iznimne važnosti za zadovoljavanje informacijskih potreba korisnika⁸⁵.

Leščić definira nekoliko stručnih termina značajnih za predmetnu obradu na sljedeći način „U predmetnom označivanju razlikujemo predmetne odrednice, ključne riječi i deskriptore, pri čemu je ključna riječ *nenormirana* riječ ili skupina riječi u prirodnom redosljedju koja označava sadržaj dokumenta, a deskriptor normirana (tj. jednoznačno određena) riječ ili skupina riječi izabrana iz prirodnoga jezika za označivanje sadržaja dokumenta“⁸⁶.

---

⁸⁵ Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Božidara Adžije. Odjel predmetne obrade. Predmetna obrada. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/odjeli-341/odjel-predmetne-obrade/predmetna-obrada/10738> (10.1.2017.).

⁸⁶ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 87-88.

6. Načela izrade jezika za predmetno označivanje

IFLA-ina Radna skupina za klasifikaciju i predmetno označivanje izradila je 90-ih godina dvadesetog stoljeća dokument u kojemu su nabrojena načela za izradu jezika za predmetno označivanje. Prvi popis načela objavljen je 1994.⁸⁷, a 1999. izdana je publikacija *Principles underlying subject heading languages*. Načela navedena u tom izdanju preuzeta su od međunarodne knjižnične zajednice kao temeljna načela za izradu jezika za predmetno označivanje.

Iako IFLA-ina publikacija iz 1999. još nije prevedena na hrvatski jezik u hrvatskoj stručnoj literaturi postoji nekoliko prijevoda navedenih načela, a prijevodi se uglavnom slažu oko izbora termina za prijevod naziva načela.

Spomenimo ovdje nekoliko prijevoda naslova publikacije *Principles underlying subject heading languages* i termina načela :

- I. Kolbas iz 2000. godine. Prijevod naslova: *Načela izrade jezika za predmetno označivanje*⁸⁸
- Štrbac i Vujić iz 2004. godine. Autorice ne daju prijevod naslova na hrvatski nego naslov publikacije citiraju na engleskom, ali daju prijevod termina pojedinih načela⁸⁹.
- V. Doležal iz 2006. godine. Prijevod naslova: *Temeljna načela jezika predmetnih odrednica*⁹⁰.

Sve navedene autorice daju slične prijevode kako u prijevodu naslova tako i u prijevodu termina načela. Načela i definicije navedeni su na prvih tri stranice publikacije *Principles underlying subject heading languages*, dok su u ostatku teksta navedeni primjeri praktične primjene u stvarnim knjižničnim sustavima. Dvije su skupine načela: načela oblikovanja (9 načela) i načela primjene (2 načela).

Navedimo ovdje prijevode pojedinačnih načela I. Kolbas i Štrbac i Vujić.

Prijevod načela I. Kolbas⁹¹:

Načela oblikovanja su:

---

⁸⁷ Principles underlying subject heading languages (SHLs) / edited by Maria Ines Lopez and Julianne Beall ; Working Group on Principles Underlying Subject Heading Languages ; approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Classification and Indexing . Munchen : K.G. Saur, 1999. Str. x.

⁸⁸ Kolbas, Irena. Načela izrade jezika za predmetno označivanje. // *Suvremena lingvistika*, 49/50(1/2), (2000). 153-167. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/22633> (20.2.2017.). Str. 165.

⁸⁹ Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Navedeno djelo. Str. 15.

⁹⁰ Doležal, Vlasta. Predmetna obrada u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu: povratak načelima. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 49, 2(2006), 33-49. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/165677> (16.1.2017.). Str. 34.

⁹¹ Kolbas, Irena. Navedeno djelo: Str. 155-156.

- načelo jedinstvene odrednice,
- načelo sinonimije,
- načelo homonimije,
- semantičko načelo,
- sintaktičko načelo
- načelo dosljednosti
- načelo imenovanja,
- načelo potvrđenosti ili načelo predloška
- korisničko načelo

Načela primjene:

- načelo politike predmetnog označivanja,
- posebno načelo odrednice.

Drugi je prijevod načela Štrbac i Vujić⁹²:

A. Načela koja služe za sastavljanje jezika predmetne odrednice jesu:

- načela koja osiguravaju kontrolu usvojenih termina: načelo jedinstvene odrednice, načelo sinonimnosti, načelo homonimnosti i načelo imenovanja
- semantičko načelo koje određuje paradigmatičke odnose
- sintaktičko načelo i načelo dosljednosti koja izražavaju razumljivost složenih predmetnih odrednica,
- načelo predloška koje upućuje na dinamički razvoj jezika predmetne odrednice
- načelo korisnika koje upućuje na odabir jezika predmetnih odrednica u skladu s upotrebom jezika određene vrste korisnika

B. Načela primjene su:

- načelo politike predmetnog indeksiranja koje upućuje na propisivanje predmetne analize
- načelo odrednice kojim se ukazuje da predmetna odrednica svojim opsegom treba biti jednaka predmetnom sadržaju na koji se odnosi.

I. Kolbas u svom radu navodi kako se u publikaciji *Principles* ističe da je načela predmetne obrade važno utvrditi kao „teoretski temelj“ za izradu smjernica i standarda za oblikovanje jezika za predmetno označivanje“, a osim toga ona će biti „pomoć pri razvijanju jezika za predmetno označivanje“⁹³. U nastavku analize Kolbas kaže kako su u prvom,

⁹² Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Navedeno djelo. Str. 15.

⁹³ Kolbas, Irena. Navedeno djelo: Str. 154.

teorijskom dijelu publikacije *Principles* dane su definicije jezika za predmetno označivanje, predmetne odrednice i načela. **Jezik za predmetno označivanje** definiran je kao „dokumentacijski jezik koji omogućuje dosljedni pristup sadržaju dokumenta u katalogu, bibliografiji ili kazalu, gdje se pod dokumentom razumijeva knjižna i neknjižna građa. **Predmetna odrednica** je definirana kao „jezični izraz (riječ ili skupina riječi) koji izražava predmetni sadržaj dokumenta i upotrebljava se za razvrstavanje i pretraživanje u katalozima i bibliografijama. **Načela** su definirana kao „opće upute za određivanje jezika za predmetno označivanje“⁹⁴.

U zaključku svog rada Kolbas ističe važnost publikacije *Principles*: „*Načela izrade jezika za predmetno označivanje* rad je od kapitalne važnosti za izradu predmetnih sustava, a čini se da je primjenjiv i šire. ... Svjetske knjižnice su dovoljno rano shvatile da je ne samo nužno već i prijeko potrebno u vrijeme opće globalizacije surađivati i izgrađivati međusobno prepoznatljive sustave temeljene na općim, zajedničkim načelima“⁹⁵. Kolbas upozorava da „...u Hrvatskoj ne postoje nikakva pravila na nacionalnoj razini...“ te da je „praksa predmetnog označivanja vrlo neujednačena“⁹⁶.

Primjer pravilnika za predmetnu obradu koji je izrađen u okviru jedne velike gradske knjižnice i koristi se u knjižnicama koje su u sustavu, a koji uvažava IFLA-ina načela iz 1999. je Pravilnik autorica Štrbac i Vujić iz 2004⁹⁷. Pravilnik je nastao kao rezultat dugogodišnje prakse predmetne obrade u Knjižnici Božidara Adžije u Zagrebu te ranijih internih pravila i verzija Pravilnika. Uz IFLA-ina načela u Pravilniku su navedena i definirana i Opća načela dodjeljivanja predmetnih odrednica⁹⁸ koja su praktične prirode i namijenjena su knjižničarima katalogizatorima pri postupku predmetne obrade:

Popis općih načela dodjeljivanja predmetnih odrednica:

1. Dokumentu se, u pravilu, dodjeljuje onoliko predmetnih odrednica koliko ima predmeta
2. Odrednica mora svojim opsegom odgovarati sadržaju na koji se odnosi, tj. ne smije biti ni šira ni uža od sadržaja dokumenta (načelo odrednice)
3. Svakom predmetu dodjeljuje se zasebna predmetna odrednica

---

⁹⁴ Isto. Str. 154.

⁹⁵ Isto. Str. 165.

⁹⁶ Isto. Str. 166.

⁹⁷ Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Navedeno djelo. Str. 15.

⁹⁸ Isto. Str. 17.

4. Predmetno se obrađuje cjelina koja broji dvadesetak stranica teksta zastupljenog u cijelom dokumentu, a iznimno može biti i manja, ako predmet nije dovoljno zastupljen u fondu knjižnice
5. Udžbenicima i priručnicima u pravilu se dodjeljuje jedna predmetna odrednica
6. literaturi u pravilu se dodjeljuje manji broj odrednica
7. suvremenu i značajnu literaturu, u pravilu, predmeti se iscrpno
8. ako je djelo s više samostalnih dijelova, svaki dio predmeti se zasebno
9. ako je djelo s više tematski odijeljenih poglavlja, svako poglavlje predmeti se zasebno
10. ako je djelo u više svezaka, svaki se svezak predmeti zasebno
11. ponovljeno, nepromijenjeno izdanje predmeti se kao i prvo izdanje
12. Ponovljeno ili prošireno izdanje predmeti se kao i prvo izdanje, a dodatno se predmeti prošireni ili promijenjeni dio
13. članci u časopisima i prilozi u zbornicima predmete se analitički (ako je u knjižnici uobičajena analitička obrada)
14. jednotematski časopisi i zbornici predmetno se obrađuju kao omeđene publikacije
15. ako su višetematski časopisi i zbornici organizirani kao:
  - grupirane teme po poglavljima, predmete se kao i knjige sa zasebnim poglavljima
  - različiti prilozi predmete se analitički.

Ako pogledamo kakvo je danas stanje u novijim dokumentima koja navode opća načela za katalogizaciju, primjerice u IFLA-inoj *Izjavi o međunarodnim kataložnim načelima* iz 2009. godine navodi se devet općih načela za katalogizaciju, ali načela jezika za predmetno označivanje spominju se vrlo šturo⁹⁹. U pojmovniku na kraju dokumenta, daje se određenje termina predmetne katalogizacije kao „dijela katalogizacije koji osigurava nadzirane predmetnice i/ili klasifikacijske oznake“¹⁰⁰. U dijelu teksta Izjave u kojem se definiraju načela navodi se da im je prvi cilj primjerenost korisniku, namjena im je „da posluže kao vodič u razvoju kataložnih pravilnika“ te da su primjenjiva „na bibliografske i autorizirane podatke i sadašnje knjižnične kataloge. Načela se mogu primijeniti i na bibliografije i datoteke koje izrađuju knjižnice, arhivi, muzeji i druge zajednice“¹⁰¹.

---

⁹⁹ Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima (Prilog) / prevela Mirna Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62. Dostupno i na: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf (16.01.2017.).

¹⁰⁰ Isto.

¹⁰¹ Isto.

Iako je svrha načela u Izjavi određena da osigura „dosljedan pristup deskriptivnoj i predmetnoj katalogizaciji svih vrsta bibliografskih jedinica“¹⁰², među navedenih devet načela nema onih koja bi se izrijekom odnosila na predmetnu obradu. U napomeni br. 4 obrazloženo je da su načela temeljena na „bibliografskoj literaturi, posebno onoj Ranganathana i Leibniza opisanoj u: Svenonius, Elaine. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, Mass. : MIT Press, 2000., str. 68. U odnosu na predmetni tezaurus, primjenjiva su druga načela koja, međutim, još nisu uključena u ovu izjavu“¹⁰³.

U okviru projekta izrade novog Nacionalnog pravilnika za katalogizaciju u Hrvatskoj u definiranju opsega i svrhe budućeg pravilnika, na mrežnim stranicama projekta, navedeno je devet općih načela izrade Pravilnika¹⁰⁴, koja su u skoro istom obliku ponovljena u uvodnom poglavlju Pravilnika objavljenom u jesen 2016. godine¹⁰⁵. Načela navedena na mrežnim stranicama opisa projekta i u uvodnom poglavlju se uglavnom poklapaju, ali među navedenim načelima nema onih koja bi se odnosila izrijekom na predmetnu obradu. U tekstu se kaže da se načela „zasnivaju se na načelima koje je donijela IFLA u dokumentu *Izjava o međunarodnim kataložnim načelima*, 2009.,[15]čija je svrha „osigurati dosljedan pristup deskriptivnoj i predmetnoj katalogizaciji svih vrsta bibliografskih jedinica“¹⁰⁶.)

U uvodnom poglavlju novog nacionalnog pravilnika za katalogizaciju objavljenom u studenom 2016. Navedeno je osam općih načela Pravilnika¹⁰⁷:

A 2 Opća načela Pravilnika

Odredbe Pravilnika utemeljene su na općim načelima:

- opća uporaba i primjerenost korisnicima
- integracija
- funkcionalna granularnost

---

¹⁰² Isto.

¹⁰³ Isto.

¹⁰⁴ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Opseg, svrha i upotreba pravilnika, te ciljevi i načela izrade. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/opseg-svrha-i-upotreba-pravilnika-te-ciljevi-i-nacela-izrade/> (10.1.2017.).

¹⁰⁵ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Uvodno poglavlje Pravilnika za katalogizaciju u arhivima, knjižnicama i muzejima. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/uvodno-poglavlje/> (10.2.2017.).

¹⁰⁶ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Opseg, svrha i upotreba pravilnika, te ciljevi i načela izrade. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/opseg-svrha-i-upotreba-pravilnika-te-ciljevi-i-nacela-izrade/> (10.1.2017.).

¹⁰⁷ Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Uvodno poglavlje Pravilnika za katalogizaciju u arhivima, knjižnicama i muzejima. Dostupno na: <http://npk.nsk.hr/uvodno-poglavlje/> (10.2.2017.). Str. 6-8.

- standardizacija i ujednačenost
- interoperabilnost (Elementi podataka utvrđeni Pravilnikom usklađeni su s nacionalnim i međunarodnim standardima:
  - točnost
  - ekonomičnost
  - racionalnost

U nastavku teksta kaže se da se „Načela na kojima se temelje odredbe Pravilnika primjenjuju se i u postupku katalogiziranja, utvrđivanju politike katalogizacije i izradi smjernica i uputa za katalogizaciju u pojedinim ustanovama ili zbirkama. Kad su pojedina načela međusobno isključiva, prednost imaju načelo opće uporabe i primjerenosti korisnicima te načelo interoperabilnosti“¹⁰⁸.

Vidljivo je da su načela koja bi se odnosila na predmetnu katalogizaciju spomenuta šturo i ostala uglavnom nedorečena i u IFLA-inoj Izjavi iz 2009. i u Uvodnom poglavlju novog hrvatskog Pravilnika za katalogizaciju, kao što upozorava i Vukadin kad kaže da „se novi hrvatski pravilnik ograničuje na deskriptivnu katalogizaciju“¹⁰⁹.

---

¹⁰⁸ Isto. Str. 8.

¹⁰⁹ Vukadin, Ana. Navedeno djelo. Str. 56.

7. Tezaurus i izrada normativne baze predmetnica

Normativna baza predmetnica trebala bi imati oblik i strukturu tezaurusa, a za izradu takve baze potrebna su temeljna lingvistička, odnosno semantička i sintaktička znanja te znanja pravopisa jezika knjižnice koja izrađuje bazu.

Kako ističe Leščić u predgovoru prijevodu djela J. Urbanije *Metodologija izrade tezaurusa*, u suvremenoj knjižničarskoj praksi nužna je upotreba općih i specijalnih tezaurusa. Knjižničar se njima koristi „u svrhu sadržajne obrade dokumenata ili ih koristi za potrebe informacijskog pretraživanja bibliografskih baza podataka“ te treba poznavati „osnovna načela izrade nadziranoga rječnika, njegovu temeljnu strukturu i odgovarajuće međunarodne norme“¹¹⁰.

Irena Kolbas definira tezauruse na sljedeći način „semantički strukturirani popisi pojmova, u pravilu bez definicija pojma. Oni su zapravo oblici rječnika, s dvije temeljne razlike: abecedni su rječnici i abecedno nanizani pojmovi, u pravilu s gramatičkim podacima (imenica, glagol i sl.), s definicijama, i mogućim etimologijama. Tezaurusi su skupovi (*klasteri*) semantičkih pojmova (naziva, termina) među kojima postoji semantička mreža: odabrani termin je *deskriptor*, neodabrani su termini *nedeskriptori* koji se navode kao takvi i s kojih se upućuje na *deskriptor* uputnicom: (v.), obično ne sadrže definicije i gramatičke podatke iako ih i mogu sadržavati, ako i reference iz kojih su preuzete definicije“¹¹¹. Autorica dalje daje detaljnu strukturu tezaurusa te kaže da:

Hijerarhija tezaurusa sadrži:

- deskriptore (D)
- nedeskriptore (ND)
- više (nadređene) pojmove (broader terms = BT)
- niže (podređene) pojmove (narrower terms = NT)
- srodne pojmove (related terms = RT)
- sinonime (synonyms = Syn.)
- antonime ili suprotne pojmove (antonyms = Ant.)¹¹².

---

¹¹⁰ Urbanija, Jože. Metodologija izrade tezaurusa / [prevela Jelica Leščić]. Zagreb : Naklada Nediljko Dominović, 2005. Str. 5.

¹¹¹ Kolbas, Irena. Tezaurus etnologije ali kulturne antropologije. // Etnološka istraživanja 11(2006.), str. 95-101. Str. 99.

¹¹² Isto. Str. 99.

Leščić o tezaurusima kaže da „U elektroničkom knjižničarstvu tezaurusi su značajno pomagalo pri predmetnoj obradi knjižnične građe, ali i pri korisničkom pretraživanju bibliografskih baza podataka¹¹³“ te navodi da tezaurusi mogu biti „jednojezični, višejezični, opći specijalni“¹¹⁴.

Urbanija definira tezaurus kao „standardizirani referentni rječnik koji omogućava dokumentalistu ili knjižničaru duboko i detaljno indeksiranje dokumenata. Korisnik uz pomoć tezaurus lako može detaljno izraziti svoj informacijski zahtjev“¹¹⁵. Dalje autor kaže da je tezaurus po svojoj funkciji „sredstvo za terminološku kontrolu koje se koristi pri prevođenju prirodnoga jezika dokumenata, ključnih riječi i govora korisnika u uži, 'sustavni jezik' (dokumentacijski/informacijski jezik)¹¹⁶. ... „Tezaurus mora sadržavati sve deskriptore koje koristi određeni sustav i jasno iskazati njihovu pojmovnu srodnost kao i ključne riječi unutar sustava, koje se smatraju riječima sa sporednim značenjem u odnosu na prihvaćene deskriptore. Pomoću tezaurusa isključujemo sinonimiju i polisemiju ključnih riječi i nepostojanje značenjskih odnosa među njima, koje su stvarale teškoće pri koordiniranom indeksiranju“¹¹⁷.

O strukturi tezaurusa Urbanija kaže da je to „kontroliran i dinamičan rječnik odnosno izbor semantički i generički povezanih izraza koji pokrivaju određeno područje znanosti“¹¹⁸.

Osnovnu strukturu tezaurusa Urbanija određuje na sljedeći način: „Prikaz strukture odnosa određenoga deskriptora s drugim deskriptorima u tezaurusu daje jedinicu tezaurusa. Za svaki deskriptor odredimo njegov širi izraz, uže izraze i srodne izraze te sinonime (UI-uži izraz; ŠI-širi izraz; SI-srodni izraz; UZ-uporabi za; U-uporabi)¹¹⁹“.

Urbanija daje i definiciju deskriptora: „Deskriptori su odobreni izrazi ili simboli u tezaurusu koje jednoznačno koristimo za zastupanje pojmova sadržanih u dokumentima i u dokumentacijskim pretraživanjima¹²⁰“.

Treba upozoriti da jednom uspostavljenu normativnu bazu predmetnica odnosno tezaurus treba i dalje održavati. To u svojim tekstovima ističu brojni autori, primjerice Knežević Cerovski i Pancirov karakteriziraju normativnu bazu NSK kao dinamičnu i promjenjivu, a to „podrazumijeva svakodnevno dodavanje novih normativnih zapisa, ali i mijenjanje i

---

¹¹³ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 109.

¹¹⁴ Isto. Str. 108.

¹¹⁵ Urbanija, Jože. Navedeno djelo. Str. 11.

¹¹⁶ Isto. Str. 11.

¹¹⁷ Isto. Str. 11.

¹¹⁸ Isto. Str. 11.

¹¹⁹ Isto. Str. 24.

¹²⁰ Isto. Str. 18.

nadopunjavanje već postojećih. Na taj se način postiže minimalna mogućnost pogrešaka¹²¹. Autorice *Pravilnika za predmetnu obradu* Štrbac i Vujić o održavanju normativne baze kažu: „Nove predmetne oznake, uputnice, predmetni nizovi i sve izmjene u normativnoj bazi podataka, kao i dodavanje ili brisanje odrednica dodanih dokumentima u bibliografskoj bazi podataka, izrađuju se uz suglasnost i kontrolu redaktora predmetnog kataloga, te u skladu s ovim *Pravilnikom* i formatima UNIMARC“¹²². (NOTE: Str. 18, Štrbac i Vujić, *Pravilnik*, 2004).

Urbanija o održavanju tezaurusa zaključuje da „Budući da tezaursus treba osuvremenjivati, moramo već pri planiranju tezaurusa predvidjeti instituciju koja će se za to brinuti. Suština je toga održavanja u brisanju izraza koji se ne koriste i u dodavanju novih izraza“ te ističe kako je „Ažuriranje tezaurusa lakše ostvariti u potpuno novom izdanju tezaurusa nego izdavanjem ispravaka ili dopuna“¹²³.

---

¹²¹ Knežević Cerovski, Ana; Pancirov, Petra. Navedeno djelo. Str. 178.

¹²² Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Navedeno djelo. Str. 18.

¹²³ Urbanija, Jože. Navedeno djelo. Str. 45.

8. Uloga predmetne stručnosti u postupku predmetne obrade

Mnogi autori ističu da je za predmetnu katalogizaciju, uz knjižničarska znanja, važna i odgovarajuća naobrazba, odnosno završen odgovarajući studij iz određenog znanstvenog područja koje knjižnica pokriva svojim fondom. Uz to, ne smije se zaboraviti ni poznavanje temeljnih etičkih i pravnih aspekata i problema u predmetnoj analizi i označivanju. Kako ističe Doležal „Riječ ili pojam postaje naziv kad je *izbrušen i očišćen* od višeznačnih, dvosmislenih, prenesenih pa i pogrdnih značenja i konotacija“¹²⁴.

Navedimo nekoliko autora koji naglašavaju važnost predmetne stručnosti knjižničara, odnosno specijalizaciju za određeno znanstveno područje za predmetnu obradu. Tako Leščić ističe da „Klasifikacijski sustav ažurno prati tijekove razvitka znanosti, ali i socijalnoga okruženja“¹²⁵. Autorica zaključuje da „Stoga je klasificiranje vještina koja se temelji na poznavanju predmetnoga / stručnoga područja, klasifikacijskih tablica, ali i iskustva knjižničara koji klasificira“¹²⁶.

Petr Balog i Majlinger Tanocki o subjektivnosti u sadržajnom označivanju i predmetnoj stručnosti kažu „Ta se subjektivnost može pokušati nadvladati na razne načine i dakako da isto formalno obrazovanje i usavršavanje, korištenje istoga nadziranog rječnika, korištenje istih pomagala (pravilnik i priručnik, tezaursi i sl.), predmetna stručnost knjižničara, posebna specijalizacija na određeno tematsko područje i sl. mogu utjecati na razinu dosljednosti označivanja kod različitih predmetnih stručnjaka.“¹²⁷. Kad govore o tome koliko u dubinu treba ići sadržajno označivanje Štrbac i Vujić kažu da o tome „...odlučuje knjižničar, specijalist za određeno područje, na temelju potonjih elemenata i vlastita znanja...“¹²⁸. O važnosti predmetne stručnosti govore i Jurić Vukadin i Sekne „Pretpostavlja se da klasifikator posjeduje odgovarajuću naobrazbu, stoga u uputama nema posebnih objašnjenja vezanih uz dileme u klasifikaciji književnosti koje su u znanosti o književnosti poznate“¹²⁹. Jože Urbanija ističe kako „oblikovanje klasifikacijskih stabala zahtijeva opsežan intelektualni posao koji mogu raditi stručnjaci za pojedina specijalna područja“¹³⁰.

Može se zaključiti da bi knjižničar koji radi predmetnu obradu svakako biti specijalist za određeno područje, a uz znanja o najnovijim standardima i smjernicama iz područja

---

¹²⁴ Doležal, Vlasta. Navedeno djelo. Str. 35.

¹²⁵ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 29.

¹²⁶ Isto. Str. 32.

¹²⁷ Petr Balog, Kornelija ; Majlinger Tanocki, Inge. Navedeno djelo. Str. 96.

¹²⁸ Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Navedeno djelo. Str. 18.

¹²⁹ Jurić Vukadin, Lidija ; Sekne, Melanija. Navedeno djelo. Str. 14.

¹³⁰ Urbanija, Jože. Navedeno djelo. Str. 25.

predmetne katalogizacije, trebao bi posjedovati i znanja o temeljnim načelima jezika za predmetno označivanje te znanja o osnovama izrade tezaurusa. Stoga i ovdje valja naglasiti važnost edukacije i permanentnog obrazovanja za knjižničare katalogizatore kroz organiziranje praktičnih radionica unutar knjižnice te pohađanje radionica i seminara iz područja predmetne obrade.

9. Normativne baze predmetnica: primjeri dobre prakse

Velike knjižnice u Hrvatskoj započele su s izradom normativnih baza predmetnica u drugoj polovici 20-og stoljeća. Kako navodi Leščić „Predmetna obrada u Hrvatskoj javlja se u 20. stoljeću, a predmetni sustavi djelomice su orijentirani na stvaranje tradicionalnih predmetnih kataloga u narodnim knjižnicama – iskorak u tom smjeru najprije su učinile Knjižnice grada Zagreba, a posebice Radnička knjižnica *Božidara Adžije*, u kojima su izrađena i interna pravila za izradbu predmetnog kataloga i oblikovanje predmetne odrednice“¹³¹. Spomenimo samo neke normativne baze koje obuhvaćaju i normativne baze predmetnica, a koje bi mogle poslužiti kao primjeri dobre prakse i drugim knjižnicama u Hrvatskoj:

- KGZ (predmetni sustav Knjižnica grada Zagreba)
- NSK (predmetni sustav Nacionalne i Sveučilišne knjižnice u Zagrebu)
- LCSH (Predmetni sustav Kongresne knjižnice *Library of Congress Subject Headings*).

9.1. KGZ – normativna baza predmetnica

Knjižnica Božidara Adžije ima najdužu tradiciju izrade normativne baze predmetnica jer je, kako piše i na mrežnim stranicama knjižnice, prva među knjižnicama u Hrvatskoj započela sa predmetnom obradom dokumenata. Predmetni katalog osnovao je 1951. godine tadašnji upravitelj knjižnice Vladimir Vujnović¹³². Knjižnični softver koji Knjižnice grada Zagreba koriste za katalogizaciju i izradu normativne baze je ZaKi.

Građa koja je obuhvaćena predmetnom obradom u Knjižnicama grada Zagreba je „uglavnom stručne i znanstvene prirode, beletristici se dodjeljuje samo klasifikacijska oznaka, osim iznimno ako je riječ o npr. romansiranim biografijama, tada se dodjeljuje i predmetna odrednica. Predmetnom obradom nije obuhvaćen cjelokupan fond Knjižnica grada Zagreba nego samo onaj dio fonda koji je dostupan predmetnim analitičarima“¹³³.

Ranih 90-ih godina 20-og stoljeća dolazi do prelaska s kataloga na listićima na strojno čitljivi katalog. U knjižnicama u sustavu KGZ-a u upotrebi je *Pravilnik za predmetnu obradu*¹³⁴ autorica Štrbac i Vujić. Novi knjižničari koji tek počinju predmetnu obradu građe prolaze edukaciju „Svaka knjižnica koja koristi baze podataka KGZ-a i ulazi u sustav kooperativne

---

¹³¹ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 85.

¹³² Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Božidara Adžije. Odjel predmetne obrade. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/odjeli-341/odjel-predmetne-obrade/10440> (10.1.2017.).

¹³³ Isto.

¹³⁴ Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Navedeno djelo.

predmetne obrade, prolazi, radi održavanja kontrole nad sustavom, određen broj sati edukacije. Predmetnim analitičarima, nakon završene edukacije, dodjeljuju se ovlasti da mogu samostalno raditi na predmetnoj obradi i sudjelovati u kreiranju baza normativnih datoteka. Edukaciju, organiziranje predmetne obrade, kao i redakturu predmetnog kataloga provodi matična služba za predmetnu obradu u Knjižnici Božidara Adžije¹³⁵. Knjižnice grada Zagreba koriste UDK klasifikacijski sustav za „označivanje, razvrstavanje i pronalaženje knjižnične građe prema njezinu sadržaju“¹³⁶.

KGZ knjižnični sustav omogućuje odvojeno pretraživanje samo Normativne baze predmetnica. Na mrežnoj stranici s pretraživanjem kataloga¹³⁷ potrebno je izabrati Pregledavanje (po predmetnoj odrednici ili klasifikacijskoj oznaci).

Slika 3. Primjer prikaza predmetnice *usmena književnost* u predmetnoj bazi KGZ-a

Na slici 3. se vidi kako je razrađena struktura tezaurusa i oznake:

- Vidi i pod srodnim pojmom
- Vidi i pod užim pojmom
- Vidi i pod širim pojmom
- Vidi i

¹³⁵ Juraga, M. Predmetna obrada u programu Zaki. // HKD Novosti 62(2014), 54-55.

Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/864> (15.1.2017.).

¹³⁶ Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Božidara Adžije. Odjel predmetne obrade. Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK). Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/odjeli-341/odjel-predmetne-obrade/univerzalna-decimalna-klasifikacija-udk/12684> (10.1.2017.)

¹³⁷ Knjižnice grada Zagreba. Katalog. Pretraživanje. Dostupno na: <http://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1> (10.1.2017.)

kgz Katalog Knjižnica grada Zagreba

botica usmena književnost katalog

Pomoć

<< Povratak na rezultate >> Prethodni Sljedeći >

Biblija i hrvatska tradicijska kultura / Stipe Botica

Autor	Botica, Stipe
Nakladnik	Zagreb : Školska knjiga, 2011
Materijalni opis	365 str. ; 21 cm
Napomena	Bilješka o piscu: str. 344-345. Bibliografija: str. 346-353. Kazalo.
Predmetna odrednica	Biblija : hrvatska usmena književnost Biblija - kulturološko gledište narodna kultura - Hrvatska - kulturni utjecaji
Klasifikacijska oznaka	821.163.42.09:398 Hrvatska narodna književnost. Književna kritika. Prikazi
Anotacija	801.73 Hermeneutika. Tekstologija. Kritika, tumačenje teksta Nakon što se bavio odnosom Biblije i hrvatske narodne književnost, u ovoj knjizi priznati kroatist temi j slojeve tradicijske kulture, ponajprije život i običaje, ali i vjerovanja, navike, te lokalne specifičnosti. Bib hrvatskim prostorima što autor iščitava analizom svake pojedine biblijske knjige. Uz to, pobrojao je ra: pučke pjesme, legende i predaje koje su inspiraciju pronalazile upravo u Svetom pismu.
Jezik	hrvatski
Standardni broj	ISBN 978-953-0-60699-9
Građa	Knjiga

Slika 4. Izgled kataložnog zapisa za knjigu S. Botica: *Biblija i hrvatska tradicijska kultura* iz kataloga KGZ-a

Iz prikaza zapisa na Slici 4. vidljivo je da su predmetnice pisane malim početnim slovom, odvojene crticom; prvo ide UDK brojčana oznaka, a iza nje su nazivi stručnih UDK skupina navedeni velikim početnim slovom, odvojeni točkom. Zapis ima i Anotaciju (kratki kritički prikaz publikacije).

9.2. NSK – normativna baza predmetnica

Kako navode A. Knežević Cerovski i P. Pancirov Normativna baza NSK nastala je je 1991. godine kad je uveden modul za nadzor autorstva. Razlog nastanka normativne baze bio je „automatizacija knjižničnoga kataloga i od tada se sustavno radi na izradi normativnih zapisa. Prvotno se radilo u programu CROLIST i u formatu UNIMARC, nakon toga uslijedio je prelazak na format MARC 21 te na programe Voyager, odnosno danas Aleph“¹³⁸.

Na starim mrežnim stranicama NSK navodi se da je do 1996. knjižnična građa u NSK bila označivana slobodno oblikovanim predmetnicama, „dok se od početka 1997. godine za

¹³⁸ Knežević Cerovski, Ana; Pancirov, Petra. Navedeno djelo. Str. 178.

označivanje koriste normirane predmetne odrednice¹³⁹. M. Sekne navodi podatak da predmetni sustav Kongresne knjižnice (*Library of Congress*) „od 2010. služi kao model za predmetnu obradu u NSK“¹⁴⁰.

Autorice Knežević Cerovski i Pancirov navode koje pravilnike i priručnike katalogizatori koriste za izradu Normativne baze NSK¹⁴¹:

Pravilnik i interni materijali po kojima se izrađuju normativni zapisi jesu:

a) Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga.

Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1983-1986. Prvi dio : Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986. Drugi dio : Kataložni opis, 1983.

b) Pregledni zapisi u formatu MARC 21 : upute za katalogizaciju / izradila Mirjana Vujić. Zagreb, 2011. (interni materijal)

c) Polja 6XX, 856, 953, popis zanimanja i razina zapisa za pregledne zapise u formatu MARC 21 / pripremila Ana Knežević Cerovski. Zagreb, 2013. (interni materijal)

d) UDK shema (autorska normativa) / Lidija Jurić Vukadin. Zagreb, 2013. (interni materijal).

Spomenimo da Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu izrađuje i održava dva mrežna portala s uputama za katalogizaciju, klasifikaciju i izradu normativne baze. To su *IKS – Integrirani knjižnični sustav*¹⁴² i portal *Katalogizacija i klasifikacija*¹⁴³ o kojemu smo već ranije govorili. Na njima se mogu naći detaljne upute o deskriptivnoj i predmetnoj katalogizaciji te se može preuzeti različite priručnike s uputama i primjerima u PDF formatu.

IKS - Integrirani knjižnični sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te visokoškolskih i znanstvenih knjižnica Republike Hrvatske čine knjižnice 34 ustanove iz sustava Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske¹⁴⁴. Sustav okuplja knjižnice koje koriste zajednički integrirani knjižnični sustav Aleph (format MARC 21) te omogućuje središnju normativnu kontrolu, nacionalni predmetni sustavi i tezaurus. Na mrežnoj stranici sustava dostupan je i Obrazac za normativu. Katalog normativnih zapisa¹⁴⁵ omogućuje

---

¹³⁹ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Stari NSK. Obrada građe – Sadržajna obrada i klasifikacija. Dostupno na: <http://stari.nsk.hr/DigitalLib.aspx?id=129> (10.1.2017.).

¹⁴⁰ Sekne, Melanija. Navedeno djelo. Str. 391.

¹⁴¹ Knežević Cerovski, Ana; Pancirov, Petra. Navedeno djelo. Str. 177-178.

¹⁴² IKS – Integrirani knjižnični sustav. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://iks.nsk.hr> (10.1.2017.)

¹⁴³ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Portal Katalogizacija i klasifikacija. Predmetna katalogizacija. Dostupno na: <http://katalogizacija.nsk.hr/predmetna-katalogizacija/> (15.1.2017.).

¹⁴⁴ IKS – Integrirani knjižnični sustav. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://iks.nsk.hr> (10.1.2017.)

¹⁴⁵ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Dostupno na: <http://katalog.nsk.hr/normativa> (10.1.2017.)

pretraživanje predmetnih i autorskih odrednica. Veličina sustava: 1.380.000 bibliografskih zapisa, 599.000 normativnih zapisa i 23.000 aktivnih korisnika (1.9.2017.).

Integrirani knjižnični sustav organizira i pruža informacije o redovnoj edukaciji za knjižnice u sustavu, a na mrežnim stranicama sustava su dostupni i dokumenti odnosno smjernice te različiti priručnici s uputama i primjerima.

Portal *Katalogizacija i klasifikacija* „usluga je Nacionalne i sveučilišne knjižnice namijenjena knjižničarima koji se bave obradom građe. Obuhvaća teme iz područja bibliografske kontrole – aktivnosti uključene u izradu, organiziranje, upravljanje i održavanje bibliografskih (kataložnih) zapisa, norme za formalni i sadržajni opis građe, dodjelu klasifikacijskih oznaka, oblikovanje i izradu nadziranih pristupnica (normativna kontrola). Osim dokumenata koji se odnose na prihvaćene standarde, na stranicama su dostupni i interni dokumenti koji opisuju praksu NSK¹⁴⁶. Na mrežnim stranicama portala *Katalogizacija i klasifikacija* na stranici Česta pitanja. Predmetna obrada nalazi se podatak o odnosu između predmetnog sustava NSK i sustava *Library of Congress Subject Headings (LCSH)*:

„Predmetni sustav NSK (*nskps*) razvija se tako da se na hrvatski jezik prevode predmetne odrednice Kongresne knjižnice, s tim da je predmetni sustav NSK dopunjen predmetnim odrednicama veće dubine ili opsega za sadržaje koji se odnose na teme vezane uz Hrvatsku. To su predmetne odrednice o specifičnim hrvatskim temama koje nemaju ekvivalent u LCSH. Općenito, predmetni sustav NSK slijedi ista načela i indeksnu politiku kao LCSH pri izradi vodećih i dodatnih odrednica (uz nekoliko iznimaka gdje je to potrebno) što olakšava integraciju dvaju rječnika¹⁴⁷.

Od 2013. godine Normativna baza Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu postala dijelom virtualnoga skupnog kataloga VIAF - Projekt virtualnoga povezivanja nacionalnih normativnih podataka za osobe, korporativna tijela i geografske nazive u jedinstvenu normativnu bazu *VIAF – Virtual International Authority File*¹⁴⁸.

---

¹⁴⁶ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Portal *Katalogizacija i klasifikacija*. Dostupno na: <http://katalogizacija.nsk.hr/> (15.1.2017.).

¹⁴⁷ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Portal *Katalogizacija i klasifikacija*. Dostupno na: <http://katalogizacija.nsk.hr/cesta-pitanja/> (10.1.2017.).

¹⁴⁸ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Normativna baza Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu postala dijelom virtualnoga skupnog kataloga VIAF. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/normativna-baza-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-postala-dijelom-virtualnoga-skupnog-kataloga-viaf/> (15.1.2017.).

The screenshot shows the web interface of the National and University Library in Zagreb (NSK). The header includes the library's name and logo. The main title is 'Katalog' with a subtitle 'Baza podataka: NSK normativna baza'. Navigation links include 'PRETRAŽIVANJE', 'POPIS REZULTATA', and 'PRETHODNA PRETRAŽIVANJA'. A search bar contains the text 'Pohranite / Pošaljite e-poštom'. On the right, there are links for 'Početna', 'Postavke', 'Pišite nam', 'Pomoć', and 'Pitajte knjižničara'. Below the search bar, there are navigation buttons for '◀ Prethodni zapis' and 'Sjedeći zapis ▶'. The main content area displays a list of terms related to 'usmena književnost' (oral literature).

Sistemski broj	000086792
Određnica	<u>Usmena književnost</u>
Neusvojeni oblik	Narodna književnost
Vidi i	po nacionalnoj određnici npr. Hrvatska usmena knj iževnost; Makedonska usmena književnost
Određnica (engl.)	Folk literature
Širi pojam	<u>Književnost</u>
Širi pojam	<u>Folklor</u>
Uži pojam	<u>Usmena proza</u>
Uži pojam	<u>Usmeno pjesništvo</u>
Uži pojam	<u>Zagonetke</u>
Uži pojam	<u>Usmena i pisana književnost</u>
Uži pojam	<u>Kazivači</u>
Uži pojam	<u>Basma</u>
Uži pojam	<u>Usmena drama</u>

Slika 5. Primjer prikaza predmetnice *usmena književnost* u predmetnoj bazi NSK Zagreb

Na Slici 5. se vidi kako je razrađena struktura tezaurusa i oznake:

- Vidi i pod srodnim pojmom
- Vidi i pod užim pojmom
- Vidi i pod širim pojmom
- Vidi i

NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU

Katalog

Baza podataka: Opac NSK01

Baze NSK-a

Prijava

Početna Postavke

Pomoć

Pitajte knjižničara

PRETRAŽIVANJE | POPIS REZULTATA | PRETHODNA PRETRAŽIVANJA

Jednostavno pretraživanje | Složeno pretraživanje | Naredbeno pretraživanje

Pohranite / Pošaljite e-poštom

Zapis 1 od 1

◀ Prethodni zapis

Sljedeći zapis ▶

Vrsta građe	knjiga
Autor	Botica, Stipe, književni povjesničar
Naslov	Biblija i hrvatska tradicijska kultura / Stipe Botica,
Impresum	Zagreb : Školska knjiga, 2011. (Zagreb : Grafički zavod Hrvatske)
Materijalni opis	365 str. ; 25 cm.
Sadržaj	Bilješka o autoru: str. 344-345.
Bib./Saž./Kaz.	Bibliografija: str. 346-363; bibliografske bilješke i bilješke uz tekst.
	Predmetno kazalo.
ISBN	9789530606999 : 159 HRK
Predmet	Biblija -- U književnosti
Predmet	Hrvatska usmena književnost
UDK	821.163.42.09:39
	398(=163.42)
	244(497.5)
	(=163.42)
	(497.5)
ID zapisa	000774417
Povezano	Stipe Botica: Biblija i hrvatska tradicijska kultura, Školska knjiga, Zagreb, 2011. + prikazi /

Slika 6. Izgled kataložnog zapisa za knjigu S. Botica: *Biblija i hrvatska tradicijska kultura* iz kataloga NSK

Iz prikaza zapisa na Slici 6. vidljivo je da su predmetnice pisane velikim početnim slovom, odvojene crticom; ispod predmetnica je UDK brojčana oznaka, ali iza nje nema naziva stručnih UDK skupina kao u zapisima iz kataloga KGZ-a (Slika 4).

9.3. LCSH – normativna baza predmetnica

Kongresna knjižnica u Washingtonu započela je s izradom sustava Predmetnih odrednica *Library of Congress Subject Headings* (LCSH), hrvatski prijevod *Popis predmetnica Kongresne knjižnice*¹⁴⁹, 1898. godine¹⁵⁰.

¹⁴⁹ Kongresna knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32798> (17.1.2017.).

¹⁵⁰ Vukadin, Ana. Imenovani entiteti u predmetnom označivanju : LCSH i Nuovo soggetto. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 319-342. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142276> (16.01.2017.). Str. 329.

Leščić o LCSH sustavu kaže „LCSH je kontrolirani rječnik termina namijenjen predstavljanju teme i oblika monografija i serijskih publikacija u fondu Kongresne knjižnice. Predmetne odrednice Kongresne knjižnice temelje se na Pravilima za katalog rječnik / Rules for a dictionary catalogue C. A. Cuttera iz 1876. godine – pravila su se bavila oblikom i strukturom predmetne odrednice, a neka su: prednost za oblike predmetne odrednice na prirodnom jeziku, bibliografsko jamstvo, najvažniji termin u predmetnoj odrednici onaj je po kojem će korisnik najvjerojatnije tražiti itd.“¹⁵¹. Leščić dalje kaže da se u u sustavu LCSH „Za potrebe predmetne obrade izrađuje se normativna datoteka koja sadrži predmetne pregledne odrednice. Sinonimi i varijantni oblici su uključeni, homonimi se rješavaju dodavanjem modifikatora (označitelja) u zagradama, a specifičniji termini imaju prednost pred širim ili generičkim pojmovima. ... Normativna datoteka uključuje i osobna, korporativna i zemljopisna imena oblikovana u skladu s Anglo-američkim kataložnim pravilima AACR2“¹⁵².

U svom tekstu o povijesti predmetnog sustava Kongresne knjižnice Stone navodi da sustav predmetnih odrednica Kongresne knjižnice dobiva oblik i strukturu tezaurusa od 1985. godine ¹⁵³.

O novijem razvoju predmetnog sustava Kongresne knjižnice Vukadin kaže „Kongresna knjižnica 1991. pokreće Program za kooperativni normativni nadzor predmetnih odrednica (*Subject Authority Cooperation Program, SACO*), čime i službeno nadržava okvir Kongresne knjižnice i postaje nacionalni i međunarodni predmetni sustav. Uz pedesetak knjižnica-članica programa SACO iz Amerike i Europe, LCSH i njegove prijevode i adaptacije danas rabi mnogo nacionalnih, znanstvenih i sveučilišnih knjižnica širom svijeta, kao i brojne komercijalne baze podataka. Zajedno s popularnošću LCSH, već gotovo čitavo stoljeće doživljava i brojne kritike, čak i pozive na ukidanje, ponajprije zbog iznimne opsežnosti i složenosti. Unatoč svemu, učinkovitost prekoordiniranog nadziranog rječnika u predmetnom pristupu pridonijela je njegovom održavanju sve do danas“¹⁵⁴.

Danas se sustav Predmetnih odrednica Kongresne knjižnice (LCSH) koristi u mnogim knjižnicama širom svijeta, najčešće na način da se predmetne odrednice Kongresne knjižnice prevode¹⁵⁵.

---

¹⁵¹ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 84.

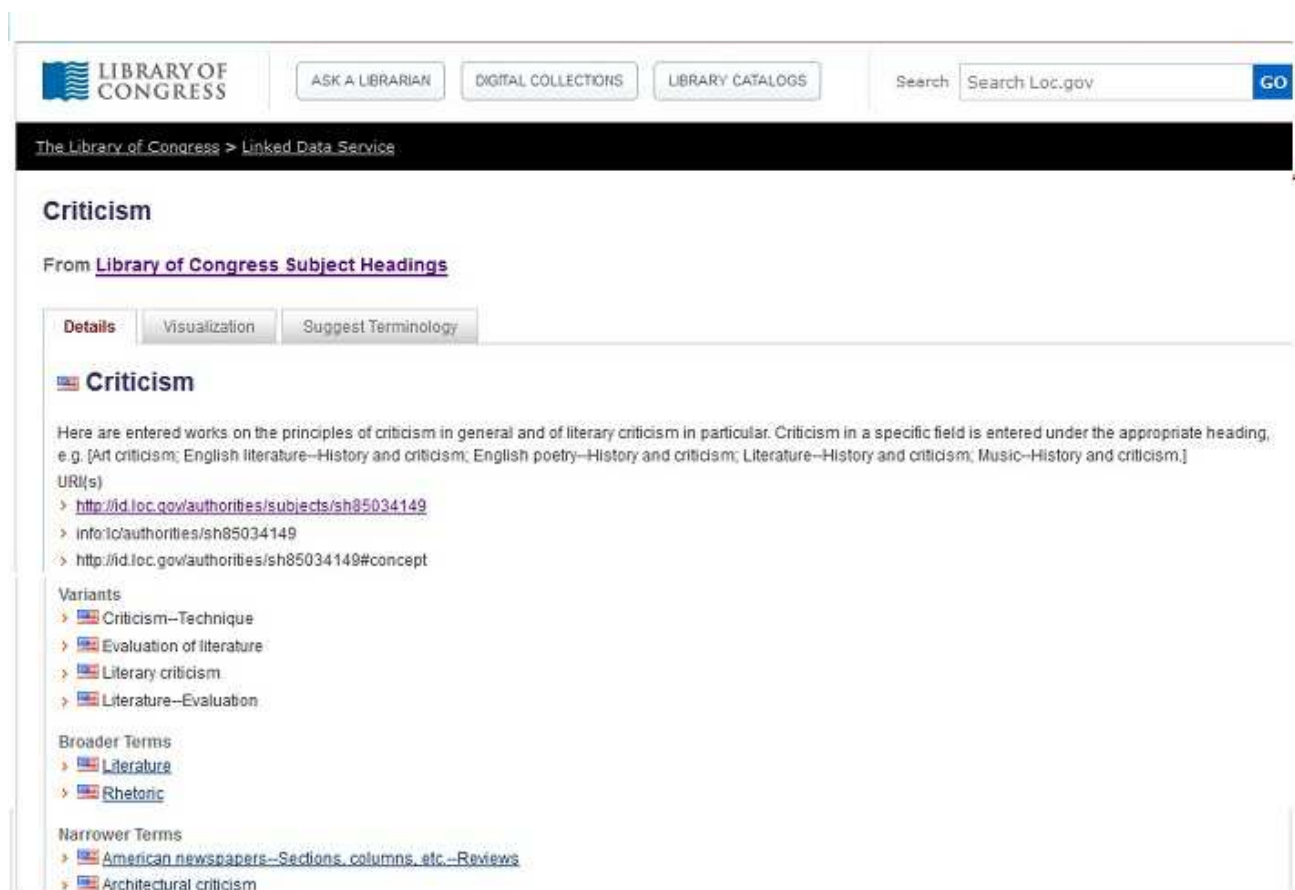
¹⁵² Isto. Str. 84.

¹⁵³ Stone, Alva T.. *The LCSH Century: A Brief History of the Library of Congress Subject Headings, and Introduction to the Centennial Essays.* // *Cataloging & Classification Quarterly* 29, 1-2 (2000), 1-15. Dostupno na: <http://www.catalogingandclassificationquarterly.com/ccq29nr1-2ed.htm> (2.7.2017.). Str. 7.

¹⁵⁴ Vukadin, Ana. Navedeno djelo. Str. 329.

¹⁵⁵ Library of Congress Subject Headings. Dostupno na: <http://id.loc.gov/authorities/subjects.html> (10.1.2017.).

Uz pretraživanje predmetnog sustava LCSH na glavnoj stranici za pretraživanje¹⁵⁶, za knjižničare katalogizatore posebno je zanimljiva i korisna mrežna stranica na kojoj se može vidjeti popis predmetnica dostupan u PDF dokumentima poredanim po abecedi početnog slova predmetnica¹⁵⁷. Navedeni PDF dokumenti se slobodno mogu i preuzeti.

Slika 7. Primjer prikaza predmetnice *criticism* u predmetnoj bazi LCSH

Na Slici 7. se vidi kako je razrađena struktura tezaurusa LCSH predmetnog sustava i oznake:

- Vidi i pod srodnim pojmom (engl. *Variants*)
- Vidi i pod širim pojmom (engl. *Broader terms*)
- Vidi i pod užim pojmom (engl. *Narrower terms*)

¹⁵⁶ Library of Congress Subject Headings. Dostupno na: <http://id.loc.gov/authorities/subjects.html> (10.1.2017.).

¹⁵⁷ Library of Congress Subject Headings. Individual PDF Files: By Beginning Letter. Dostupno na: <https://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/freelcsh.html#Individual> (10.7.2017.).

Criticism (*May Subd Geog*)

[BH39-BH41 (*Aesthetics*)]

[PN75-PN99 (*Literary criticism*)]

Here are entered works on the principles of criticism in general and of literary criticism in particular. Criticism in a specific field is entered under the appropriate heading, e.g. Art criticism; English literature--History and criticism; English poetry--History and criticism; Literature--History and criticism; Music--History and criticism.

UF Appraisal of books

Criticism (*Continued*)

- Books—Appraisal
- Criticism—Technique
- Evaluation of literature
- Literary criticism
- Literature—Evaluation
- BT Literature
- Rhetoric
- RT Aesthetics
- Style, Literary
- SA *subdivision* History and criticism under literary, music, film, television program, and video recording form headings, e.g. English literature--History and criticism; Chamber music--History and criticism; Erotic films--History and criticism; also *subdivision* Criticism and interpretation under names of persons active in the fine arts, literature, music, and performing arts; and *subdivision* Criticism, interpretation, etc. under names of sacred books or their parts, e.g. Bible--Criticism, interpretation, etc.
- NT American newspapers—Sections, columns, etc.—Reviews
- Architectural criticism
- Art criticism
- Austrian newspapers—Sections, columns, etc.—Reviews
- Belief, Problem of (Literature)
- Bible—Criticism, interpretation, etc.
- Book reviewing
- Books—Reviews
- Canon (Literature)
- Communication criticism
- Critics

Slika 8. Primjer prikaza predmetnice *criticism* u predmetnoj bazi LCSH (PDF dokument, početno slovo C):

Iz prikaza predmetnice *Criticism* iz PDF dokumenta u kojem su predmetnice koje počinju slovom C (Slika 8) vidi se bogatstvo razrade strukture tezaurusa u predmetnom sustavu LCHS. Navedeni su svi elementi strukture tezaurusa: BT (širi pojam, engl. *Broader Term*), RT (srodni pojam, engl. *Related Term*), NT (uži pojam, engl. *Narrower Term*) te potpodjela (SA, engl. *Subdivision*) odnosno druge skupine u kojima se pojavljuje pojam *criticism*.

10. Knjižnice filozofskih fakulteta u Hrvatskoj

Knjižnice filozofskih fakulteta u Hrvatskoj su visokoškolske knjižnice. Visokoškolska knjižnica je knjižnica u sastavu. Njome upravlja voditelj knjižnice, a suradnja knjižničara s voditeljem i upravom institucije iznimno je važna. Korisnici visokoškolskih knjižnica su

primarno nastavnici i studenti pa su one po svome fondu, uslugama i izvorima vezane uz nastavu i znanstveni rad.

Knjižnice i knjižnične zbirke filozofskih fakulteta u Hrvatskoj osnivane su usporedo s osnivanjem pojedinih studijskih grupa, odnosno odsjeka i odjela. Tako su i filološke zbirke knjižnica filozofskih fakulteta i danas prate razvoj pojedinih odsjeka i odjela.

Knjižnice i zbirke filozofskih fakulteta prikupljaju, obrađuju, pohranjuju i daje na korištenje dokumente i obavijesti znanstvenog i obrazovnog značenja, u prvom redu studentima, predavačima i znanstvenom osoblju fakulteta te su sastavni dio znanstveno-nastavnog plana i programa koji podržavaju i prate. Danas fakultetske knjižnice uz tradicionalne usluge posudbe i međuknjižnične posudbe, nude i suvremene usluge korištenja bibliografskih baza podataka, kataloga i digitaliziranog kataloga te poučavanje korisnika, organiziraju izložbe i sl.

Knjižnična građa isprva se sastojala uglavnom od darova, a tek kasnije knjižnice dobivaju vlastiti budžet za nabavu novih knjiga od fakulteta. Fond knjižnica se i dalje razvija kupnjom i darovima institucija (uglavnom veleposlanstava i drugih kulturnih institucija stranih zemalja) te darovima pojedinaca, od kojih su najznačajniji i najvrjedniji darovi dobiveni iz ostavština bivših i umirovljenih profesora fakulteta.

Knjižnični se fond fakultetskih knjižnica formira i sustavno povećava kupnjom, zamjenom i darom na temelju utvrđene nabavne politike. Nabavlja se prvenstveno literatura iz onih područja znanosti koja se predaju i istražuju na fakultetskim odsjecima i odjelima. Danas knjižnice filozofskih fakulteta u Hrvatskoj posjeduju izuzetno vrijedan fond iz područja humanističkih i društvenih znanosti na području Republike Hrvatske, koji se uz to može pohvaliti i velikim brojem starih i rijetkih izdanja.

U današnje vrijeme velikih tehnoloških promjena i knjižničari filozofskih fakulteta moraju te promjene pratiti i dodatno se obrazovati te i na taj način pridonose uspješnom poslovanju knjižnice, ali i kvaliteti nastavnog i znanstvenog rada visokoškolskih ustanova u čijem su sastavu.

Da bi uspješno pratili korisničke potrebe i zahtjeve studijskih programa te pružali kvalitetne informacije korisnicima knjižničari u visokoškolskim knjižnicama bi trebali pratiti i novosti iz znanstvenih područja koje pokriva knjižnična zbirka koju vode.

Specifično je dakle za fakultetske knjižnice da im je knjižnična građa vezana uz nastavu i znanstveni i istraživački rad nastavnog osoblja i da su im korisnici studenti i nastavnici fakulteta. Ta dva obilježja fakultetskih knjižnica utječu na posao knjižničara u svim knjižničnim poslovima i uslugama pa i u području predmetne obrade. Nastavnici najčešće naručuju nove

knjige na stranim jezicima koje se bave novim temama i konceptima. To znači da predmetni knjižničari u zbirnama za jezike i književnosti i sami moraju pratiti razvoj lingvistike i znanosti o književnosti da bi mogli što kvalitetnije raditi predmetnu obradu građe. U prevođenju novih termina sa stranih jezika trebali bi imati usku suradnju s predmetnim nastavnicima koji su tu knjižničnu građu i naručili. Točnost u prevođenju termina sa stranih jezika te dosljednost i ujednačenost u sadržajnom označivanju tako uvelike utječu na korisničko pretraživanje i znanstveni rad.

11. Predmetna obrada u jezičnim i književnim zbirnama knjižnica filozofskih fakulteta u Hrvatskoj

Budući da glavninu knjižničnog fonda u jezičnim i književnim zbirnama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj čini građa iz temeljnih područja književnosti i lingvistike navedimo na početku nekoliko definicija područja književnosti i lingvistike odnosno jezikoslovlja iz Hrvatske enciklopedije kako bi se jasnije odredio opseg predmetne obrade u tim zbirnama.

U *Hrvatskoj enciklopediji* na webu književnost je definirana kao „1. Sveukupnost pisanih djela, dokumenata, spomenika jednoga kulturnoga kruga.“, a u nastavku kao „2. U književnoj znanosti, dvoznačan pojam koji istodobno služi kao obuhvatan klasifikacijski naziv i kao isključiva vrijednosna odrednica za određenu skupinu jezičnih tvorevina. ... Čuvajući oduvijek

zajedničko pamćenje, književnost stječe osobito mjesto tek otkako to pamćenje pismeno pohranjuje jer, ukidajući izravnu komunikaciju, zahtijeva instituciju komentara. Proširen kulturni domašaj stvarao je potrebu da se u nju uključe teme, stilovi, vrste i modaliteti koji joj dotad nisu pripadali, ali je time izazvana obuhvatnost i složenost koja ju uskraćuje neupućenim uživateljima bez odgovarajućeg posredovanja¹⁵⁸.

Dodajmo još da se znanost o književnosti (njem. *Literaturwissenschaft*, engl. *literary criticism*, franc. *critique littéraire*) u *Hrvatskoj enciklopediji* definira kao „ukupnost znanja o književnosti. Uobičajeno obuhvaća povijest književnosti, teoriju književnosti i književnu kritiku“¹⁵⁹.

Jezikoslovlje (lingvistika) je u *Hrvatskoj enciklopediji* na webu definirano kao „znanstveno proučavanje ljudskoga jezika, konkretnih (prirodnih) jezika u pojedinim zajednicama i jezične komunikacije. To je proučavanje znanstveno po tome što se temelji na promatranju, popisivanju, opisivanju, klasifikaciji i objašnjavanju jezičnih činjenica, a suzdržava se od toga da među tim činjenicama predlaže izbor ili preporučuje uporabu u ime estetskih, moralnih, vjerskih, političkih i sličnih načela. Po tome »znanstveno« stoji u oprjeci prema »preskriptivnomu«, »normativnomu«, osiguravajući tako da se ostane na području nepristrana istraživanja, bilježenja onoga što se doista govori ili piše, a ne da se preporučuje kako bi trebalo govoriti ili pisati. Jezikoslovlje se sastoji od niza pojedinačnih disciplina, već prema tomu kojim se jezičnim razinama bave (fonetika i fonologija, uključujući i prozodiju, zatim grafemika, monematika /morfematika/ i morfologija, sintaksa, tvorba riječi, leksikologija, semantika itd.) ili s kojega gledišta jeziku pristupaju (psiholingvistika, sociolingvistika, pragmatika, tekstna lingvistika /lingvistika teksta/, kognitivna lingvistika i dr.). – Iako je ljudsko zanimanje za jezik staro vjerojatno koliko i ljudske zajednice (u mitologijama i vjerovanjima starih naroda jeziku se redovito pridaje značajno mjesto), jezikoslovlje kao dobro definirano područje istraživanja nastalo je početkom XIX. st., a istom u početku XX. st. postalo je u punom smislu te riječi znanstvenom disciplinom s jasno određenim predmetom i pouzdanom metodologijom istraživanja“¹⁶⁰.

---

¹⁵⁸ Književnost. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32128> (10.7.2017.).

¹⁵⁹ Znanost o književnosti. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67354> (10.7.2017.)

¹⁶⁰ Jezikoslovlje. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29132> (10.7.2017.).

Kako većinu knjižničnog fonda u jezičnim i književnim zbirkama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj čini građa iz temeljnih područja književnosti i lingvistike, odnosno književnost i znanost o književnosti, jezikoslovlje, metodika nastave stranih jezika, te znanost o povijesti, kulturi i civilizaciji zemalja čiji se jezici studiraju na filozofskim fakultetima, tako se onda najčešće klasificiraju i formiraju stručne skupine te radi raspored građe unutar zbirki.

Uz knjige (priručnici, udžbenici, zbirke, enciklopedijska izdanja, rječnici, lijepa književnost, teorija književnosti te književna kritika), fond zbirki čine i domaći i strani časopisi, AV građa te ocjenski radovi (diplomske i magistarske radnje te doktorske disertacije).

Bogatstvo fonda neofiloloških zbirki filozofskih fakulteta u Hrvatskoj ogleda se u brojnim naslovima iz lijepe književnosti (starija, novija i suvremena), znanosti i teoriji književnosti te književnoj kritici, biografijama, prijevodima djela stranih književnosti na hrvatski jezik, kao i prijevodima naslova hrvatskih autora na strane jezike.

Lingvistički fond obuhvaća literaturu iz opće lingvistike te povijesti jezikoslovlja, metodici učenja jezika, udžbenicima i priručnicima koji su dio nastavnog plana i programa na fakultetima, referentnoj građi i stručnim časopisima različitih lingvističkih škola, sintakse, semantike, semiologije, morfologije, sociolingvistike, psiholingvistike i dr., ali i fonetike, fonologije i ortografije. Važan dio fonda čine i naslovi s područja povijesti i civilizacije zemalja čiji se jezici studiraju, te filozofija, psihologija, sociologija i umjetnost.

12. Predmetno označivanje građe iz područja književnosti i jezikoslovlja (lingvistike)

Ono što je specifično za obradu građe iz književnosti i lingvistike – najvećim dijelom su to knjige na stranim jezicima (osim knjiga izdanih u Hrvatskoj i prijevoda na hrvatski jezik). Stoga je važno da katalogizaciju i predmetnu obradu rade predmetni stručnjaci katalogizatori koji su završili odgovarajući studij jezika i književnosti. Dodjeljivanje predmetnica u jezičnim i književnim zbirkama filozofskih fakulteta često podrazumijeva prevođenje predmetnica sa stranih jezika, odnosno uvođenje novih stručnih termina iz područja književnosti i lingvistike po prvi put u hrvatski jezik. Tom dijelu postupka dodjeljivanja predmetnica treba se posvetiti posebna pažnja, a stručni termini za koje ne postoji prijevod na hrvatski jezik ne bi se smjeli prevoditi bez konzultacija s predmetnim nastavnicima koji su stručnjaci za određeno područje. U tom postupku ne bi smjelo dolaziti do pogrešaka pri prijevodu i izboru najpodesnijeg termina jer će takvi propusti najčešće kasnije dovesti do pogrešaka i u korisničkom pretraživanju i u označivanju predmeta ili teme dokumenta.

U praksi se često događa da se predmetnice dodjeljuju i na hrvatskom jeziku i istovremeno se zadržavaju one na stranim jezicima iz preuzetih zapisa iz stranih knjižnica.

Iako u Hrvatskoj nema važećeg pravilnika za predmetnu obradu postoji nekoliko praktičnih priručnika za UDK koji mogu poslužiti kao pomagala i za predmetnu obradu. Knjižničari u praksi često koriste termine iz UDK abecednog kazala za izbor termina za predmetnice. Pri pretraživanju izvora za izbor predmetnica knjižničari se mogu koristiti i normativnim bazama predmetnica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te normativnom bazom Knjižnica grada Zagreba koje su dostupne na webu.

Za predmetnu obradu književnosti koristan je UDK priručnik L. Jurić Vukadin i M. Sekne koji sadrži detaljnu razradu područja književnosti, jer kako autorice ističu „Upute predstavljaju temelj za izradu *normativne baze* UDK oznaka s područja književnosti“¹⁶¹.

U novije vrijeme se govori i o važnosti stručnog i predmetnog označivanja književnih djela u narodnim (i drugim) knjižnicama, a glavni razlog za to su korisnički zahtjevi i zadovoljavanje korisničkih potreba.

Od radova na temu predmetne obrade djela iz područja književnosti spomenimo pilotno istraživanje R. Jadrijević i D. Gavranović iz 2014.¹⁶² u kojem se istraživalo dodjeljivanje predmetnih odrednica književnim djelima za određeni broj naslova iz žanrova fantastične i znanstveno fantastične književnosti te su „analizirane postojeće oznake sadržaja dodijeljene u online katalogima Knjižnica grada Zagreba i američke Kongresne knjižnice te u Wikipediji“¹⁶³. Istraživanje je bilo potaknuto pretpostavkom da fantastična i znanstveno fantastična književna djela „svojom nedovoljnom predmetnom obradom ne zadovoljavaju informacijske potrebe korisnika i mogućih korisnika, čitatelja spomenutih književnih žanrova“¹⁶⁴. Autorice ističu „potrebu ujednačavanja prakse predmetne obrade djela iz beletristike, kojoj se do sada tradicionalno pridavalo manje važnosti nego predmetnoj obradi stručnih djela“¹⁶⁵.

---

¹⁶¹ Jurić Vukadin, Lidija ; Sekne, Melanija. Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu : s primjerima. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2008. Dostupno i na: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/04/upute-za-klasifikaciju.pdf> (12.1.2017.). Str. 12.

¹⁶² Jadrijević, Romana; Gavranović, Drahomira. Predmetna obrada fantastične i znanstveno fantastične književnosti : pilotno istraživanje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 141-160. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142257> (15.1.2017.).

¹⁶³ Isto. Str. 141.

¹⁶⁴ Isto. Str. 141.

¹⁶⁵ Isto. Str. 142.

O potrebi predmetnog označivanja književnih djela govori i J. Leščić „Ako se to smatra potrebnim, književnim tekstovima mogu se dodijeliti predmetne odrednice u skladu sa *Smjernicama* za predmetni pristup pojedinim književnim djelima, dramskim djelima itd. Američkoga knjižničarskog društva (www.alastore.ala.org), 2. izdanje iz 2000., koje predviđaju (*Smjernice...*) četiri pristupne točke književnom tekstu:

- žanr / književna vrsta
- književni lik
- mjesto / vrijeme radnje i
- tema“.¹⁶⁶

Treba spomenuti i rad M. Sekne *Predmetne odrednice u području književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu*¹⁶⁷ u kojem autorica opširno i detaljno „tematizira predmetnu obradu književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, na karakterističnim primjerima“¹⁶⁸. Pokazuje i „nekoliko primjera iz drugih kataloga, posebno iz Kongresne knjižnice (*Library of Congress*), čiji katalog od 2010. služi kao model za predmetnu obradu u NSK“¹⁶⁹. Autorica zaključuje da „za slične tipove sadržaja, odrednice treba oblikovati na sličan način, unutar određenih područja, gdje god je to moguće, pa i na razini kataloga, jer to pomaže predvidivosti kataloga“¹⁷⁰. Na kraju, autorica ističe kako je „Predmetna obrada u značajnoj mjeri proizvod katalogizatorove interpretacije teksta koji obrađuje jer je poznavanje i razumijevanje predmetnih područja vrlo različito. Dorađeni predmetni rječnik značajno smanjuje vjerojatnost pogreške“¹⁷¹.

---

¹⁶⁶ Leščić, Jelica. Navedeno djelo. Str. 105.

¹⁶⁷ Sekne, Melanija. *Predmetne odrednice u području književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57, 1-3(2014), 391-414. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142284> (20.1.2017.).

¹⁶⁸ Isto. Str. 391.

¹⁶⁹ Isto. Str. 391.

¹⁷⁰ Isto. Str. 413.

¹⁷¹ Isto. Str. 413.

13. Istraživanje

13. 1. Uvod u istraživanje

Kako ističu Petr Balog i Majlinger Tanocki u Hrvatskoj stručnoj literaturi „postoji iznimno malo radova na temu predmetne obradbe“¹⁷². Štoviše, na temu predmetne obrade gotovo da nema ni istraživanja koja bi obuhvaćala knjižničare koji rade predmetnu katalogizaciju. Istraživanja koja se u zadnje vrijeme provode na temu predmetne obrade bave se uglavnom istraživanjem stavova i zadovoljstva korisnika, knjižničnim uslugama, online katalozima i sl.

Ovaj rad se bavi istraživanjem predmetne obrade iz perspektive knjižničara koji rade predmetnu obradu područja jezika i književnosti u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj.

Kako u Hrvatskoj nema važećeg pravilnika za predmetnu obradu cilj je istraživanja bilo mapiranje, odnosno snimka postojećeg stanja, praksa i iskustva knjižničara koji rade predmetnu obradu u jezičnim i književnim zbirkama u knjižnicama filozofskih fakulteta u Republici Hrvatskoj. Upitnik nije istraživao osobne stavove ni uvjerenja knjižničara.

---

¹⁷² Petr Balog, Kornelija ; Majlinger Tanocki, Inge. Navedno djelo. Str. 72.

Isto tako istraživanjem se htjelo ukazati na važnost predmetne obrade te potaknuti knjižnice koje ne izrađuju normativnu bazu predmetnica da započnu s njezinom izradom. Glavni zadaci istraživanja su bili istražiti postojeće stanje te utvrditi s kojim se problemima knjižničari susreću u praksi:

- istražiti koji softver knjižnice koriste;
- izrađuju li normativnu bazu predmetnica ili dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice;
- koriste li (UDK) klasifikacijski sustav;
- istražiti koliko su knjižničari upoznati s postojećim standardima i smjernicama za predmetnu obradu i koje koriste u radu;
- istražiti kojim postupcima se služe pri predmetnoj obradi (izbor i oblikovanje predmetnica, prevođenje termina sa stranih jezika na hrvatski, itd.);
- kojim resursima raspolažu;
- koje oblike edukacije za predmetnu obradu su prošli i imaju li mogućnost cjeloživotnog obrazovanja iz predmetne obrade.

13. 2. Metodologija

Za potrebe istraživanja metodom upitnika provedeno je anketiranje knjižničara koji rade predmetnu obradu u filološkim zbirkama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj s ciljem utvrđivanja postojećeg stanja, istraživanja konkretnih postupaka koje knjižničari primjenjuju u predmetnoj obradi te utvrđivanja mogućih problema u području predmetne obrade. U upitniku se nije tražilo navođenje osobnog imena knjižničara koji su odgovarali na pitanja.

Prva skupina pitanja u upitniku bavi se prikupljanja podataka o knjižničnim softverima koje knjižnice koriste za katalogizaciju i predmetnu obradu, izrađuje li normativnu bazu predmetnica ili ne, koji klasifikacijski sustav koriste, vrste poslova koje rade, jezike na kojima je građa koju obrađuju, priručnike kojima raspolažu te imaju li mogućnost stručnog usavršavanja. Odgovori na ta pitanja su faktografski i u načelu vrijede i za druge zbirke unutar anketiranih knjižnica.

Druga skupina pitanja u upitniku su pitanja o konkretnim postupcima pri dodjeljivanju predmetnica i izvorima koje knjižničari pri tom koriste te pitanja o suradnji s drugim kolegama u knjižnici i nastavnicima njihovih. Ovaj dio pitanja i odgovora te rezultata je više individualno obojen i daje rezultate specifične za ispitanike koji rade na predmetnoj obradi građe iz područja jezika i književnosti u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj.

13. 3. Uzorak

Upitnik se sastojao od 40 pitanja, a vrijeme potrebno za ispunjavanje bilo je u prosjeku 15-20 minuta. Upitnik je bio dostupan online putem aplikacije *Google obrasci* (engl. *Google forms*) i ispitanici su ga ispunjavali tijekom siječnja i veljače 2017. godine. Ispitanici su bili knjižničari koji rade predmetnu obradu u jezičnim i književnim zbirkama u knjižnicama filozofskih fakulteta u pet hrvatskih gradova: Osijek, Pula, Rijeka, Split, Zadar¹⁷³ i Zagreb. Budući da u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj knjižničari uglavnom rade sve vrste poslova, od izrade bibliografskih zapisa do posudbe i odgovaranja na korisničke upite, predmetna je obrada jedan od poslova koje rade. Prije slanja upitnika obavljen je razgovor s voditeljicama knjižnica filozofskih fakulteta u navedenim gradovima te dogovoreno kojim knjižničarima poslati upitnik, odnosno koji knjižničari rade predmetnu obradu iz područja jezika i književnosti. Kratke upute i poveznica na kojoj se nalazio upitnik poslani su e-mailom anketiranim knjižničarima. Od ukupno poslanih 27 upitnika odgovoreno je na 22 (Osijek tri odgovora, Pula, Rijeka, Split po jedan, Zadar dva i Zagreb četrnaest).

14. Upitnik

Upitnik se sastojao od 40 pitanja podijeljenih u devet grupa:

UVOD: naziv zbirke, knjižnice i fakulteta;

A. O softveru (knjižničnom programu);

B. Klasifikacijski sustav;

C. Predmetna / sadržajna obrada;

D. Postupak dodjeljivanja predmetnica i izvori;

E. Prijevod predmetnica sa stranih jezika;

F. Opisivanje potpuno novih koncepata u znanosti;

G. Postupci za postizanje UJEDNAČENOSTI I DOSLJEDNOSTI u dodjeljivanju predmetnica - ako knjižnica NE izrađuje normativnu bazu predmetnica;

---

¹⁷³ Visoka učiteljska škola u Zadru je zajedno s Filozofskim fakultetom osnovala Sveučilišta u Zadru 2003. godine. Preuzeto s mrežne stranice Sveučilišta u Zadru: Sveučilište u Zadru. O nama. Dostupno na: <http://www.unizd.hr/o-nama> (10.1.2017.).

H. Oblik i broj predmetnica;

I. Resursi kojima raspolaže knjižnica (vrijeme, djelatnici, oprema, prostor), edukacija i permanentno obrazovanje.

14.1. Analiza rezultata

UVOD u upitnik: Upitnik je bio anonim. Knjižničari koji su odgovarali na upitnik navodili su naziv svoje zbirke (zbirki), knjižnice i fakulteta. Iz tablice s nazivima zbirki i jezika vidljivo je na kojim jezicima je građa koju zbirke obrađuju i posjeduju (pitanje o jezicima na kojima je građa nalazi se u grupi pitanja C):

Grupa pitanja A: obuhvaćala je pitanja o softveru (knjižničnom programu) koji knjižničari koriste za katalogizaciju (i predmetnu obradu), online katalog i ostalo knjižnično poslovanje. Pokazalo se da se u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj koriste tri knjižnična softvera: CROLIST, KOHA i METELWIN.

Knjižnice filozofskih fakulteta u Osijeku, Puli, Rijeci i Zadru koriste sustav CROLIST, knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu koristi sustav KOHA, a knjižnica Filozofskog fakulteta u Splitu METELWIN. Sva tri programa su integrirani knjižnični sustavi i podržavaju sve vrste knjižničnog poslovanja.

Uz pitanja o softveru u ovoj grupi su bila i pitanja o drugim knjižničnim poslovima koje anketirani knjižničari obavljaju uz predmetnu obradu. Odgovori su pokazali da anketirani knjižničari obavljaju i sve druge poslove u knjižnici, povremeno ili svaki dan, pa se ponekad događa da ne mogu posvetiti dovoljno pažnje predmetnoj obradi.

Grupa pitanje B: obuhvaćala je pitanja o vrstama poslova koje anketirani knjižničari obavljaju. Odgovori su pokazali da svi anketirani knjižničari svakodnevno obavljaju poslove katalogizacije i predmetne obrade. 50% anketiranih knjižničara svakodnevno obavlja i poslove nabave, inventarizacije građe i odgovaranja na korisničke upite dok ih drugi obavljaju rjeđe, 1-2 puta tjedno. Uz to je bilo i pitanje o klasifikacijskom sustavu koji se koristi u fakultetskim knjižnicama i odgovori su pokazali da sve knjižnice koriste UDK klasifikacijski sustav.

Grupa pitanja C: obuhvaćala je pitanja o predmetnoj / sadržajnoj obradi. To su bila pitanja o tome izrađuje li knjižnica normativnu bazu predmetnica ili dodjeljuje slobodno oblikovane

predmetnice, na kojim jezicima je građa koju obrađuju te pruža li knjižnični softver mogućnost preuzimanja zapisa iz drugih knjižnica i kojih.

Knjižnice koje su u sustavu CROLIST (Osijek, Pula, Rijeka, Zadar) izrađuje normativnu bazu predmetnica i građu uglavnom predmetno označuju nadziranim predmetnim odrednicama, iako je nekoliko ispitanika odgovorilo da ne koriste normativnu bazu nego dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice (Osijek i Zadar). Sustav CROLIST izrađuje (Integrirana bibliografska i normativna baza podataka.) normativnu bazu za: „Osobna imena, imena korporativnih tijela, sve vrste predmetnih odrednica, te uputnice i objasnidbene odrednice“-CROLIST, <http://www.unibis.hr/hbd.htm>). Za potrebe ovoga rada promotrit ćemo primarno normativnu bazu predmetnica. U knjižnicama koje izrađuju normativnu bazu predmetnica (Osijek, Pula, Rijeka, Zadar) 87, 5% knjižničara ne mogu sami dodavati normirane predmetnice u bazu nego ih samo preuzimaju, dok ih 12,5% može i dodavati nove predmetnice u bazu.

Knjižnice koje koriste sustave KOHA (Zagreb) i METELWIN (Split) dodjeljuju slobodno oblikovane predmetne odrednice iako neke druge knjižnice u sustavu METELWIN koriste nadzirane predmetnice. Napomenimo da je postotak anketiranih knjižničara čije knjižnice ne izrađuju normativnu bazu velik i iznosi 77,3% zato jer je najveći broj anketiranih knjižničara iz knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

METELWIN sustav ima nadziranu bazu predmetnica, ali baza nema oblik ni strukturu tezaurusa. Normativna baza predmetnica sustava CROLIST ima najbliži oblik tezaurusa, iako njegova struktura nije tako bogato razrađena kao u normativnim bazama KGZ ili NSK.

Tablica 1. Popis zbirki čiji su djelatnici sudjelovali u istraživanju i popis jezika na kojima je građa koju katalogiziraju

Naziv knjižnice i fakulteta (knjižnice su navedene po abecedi) - 27 upitnika poslano - 22 upitnika su odgovorena	Zbirke/Odjeli unutar knjižnica koje rade predmetnu obradu jezike i književnosti, a koje su sudjelovale u istraživanju (Napomena: veći je broj navedenih zbirki nego	Broj zbirki/ispitnika koji su sudjelovali u istraživanju	Jezici na kojima je knjižnična građa	Knjižnični i softver	Normativna baza predmetnica DA/NE

	ispitanika jer u nekim knjižnicama jedan knjižničar pokriva više zbirki) (zbirke su navedene po abecedi)				
Knjižnica Filozofskog fakulteta u Osijeku	- Područje njemačkog i engleskog jezika i književnosti; - Osim Posudbenog odjela, Čitaonice i Zatvorenog spremišta, odnosno Zbirke monografskih publikacija, Zbirka časopisa, Zbirka stare građe i sl. nemamo podijeljene zbirke. Podijeljeni smo po područjima i svaki djelatnik obrađuje svoje područje u svim zbirkama; - Zbirka lingvistike i hungarologije	3	engleski, hrvatski, mađarski, njemački, poljski	CROLIST	DA (engl. i njem.; drugi odgovor: NE; treći – lingvistika, hungarologija DA
Knjižnica Filozofskog fakulteta, Muzičke akademije i Odjela za interdisciplinarnu, talijanske i	Knjižnica nema posebnu zbirku, odjel ni ogranak za područje jezika i književnosti	1	engleski, hrvatski, talijanski	CROLIST	DA

kulturološke studije u Puli					
Knjižnica Filozofskog fakulteta u Rijeci	Knjižnica nema posebnu zbirku, odjel ni ogranak za područje jezika i književnosti	1	engleski, francuski, hrvatski, njemački, slovenski, talijanski	CROLIST	DA
Knjižnica Filozofskog fakulteta u Splitu	Knjižnica nema posebnu zbirku, odjel ni ogranak za područje jezika i književnosti	1	engleski, hrvatski, njemački, talijanski	METELwin	NE, dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice
Knjižnica Sveučilišta u Zadru (Filozofski fakultet u Zadru- Od 2003. dio Sveučilišta)	- Sveučilišna knjižnica Zadar - Knjižnica Odsjeka za Iberoromanske studije: - Sveučilišna knjižnica Zadar - Odjel obrade	2	engleski, francuski, galješki, hrvatski, katalonski, njemački, portugalski, španjolski, talijanski	CROLIST	NE, dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice (Iberoromanske studije); DA (Odjel obrade)
Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu	Austrijska knjižnica Zagreb, Zbirka za anglistiku, Zbirka za fonetiku, Zbirka za francuski jezik i književnost, Zbirka za germanistiku, Zbirka za hungarologiju, Zbirka za judaistiku, Zbirka za klasičnu filologiju, Zbirka za lingvistiku, Zbirka za indologiju i indoiranistiku, Zbirka za	14	arapski, engleski, danski, finski, francuski, hindski, hrvatski, islandski, latinski, litavski, mađarski, nizozemski, norveški, novogrčki, njemački, perzijski, portugalski, rumunjski, ruski, sankrt, južnoslavenski jezici: bugarski, slovenski, srpski, makedonski, zapadnoslavenski jezici: češki,	KOHA	NE, dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice

	japanologiju, Zbirka za komparativnu književnost, Zbirka za koreanistiku, Zbirka za nederlandistik u, Zbirka za portugalski jezik i književnost, Zbirka za rumunjski jezik i književnost, Zbirka za sinologiju, Zbirka za skandinavistik u, Zbirka za slavensku filologiju (kroatistika, južna slavistika), Zbirka za slavensku filologiju (zapadna slavistika), Zbirka za španjolski jezik i književnost, Zbirka za talijanistiku, Zbirka za turkologiju		poljski, slovački, starogrčki, španjolski, švedski, talijanski, turski		
--	--	--	---	--	--

Odgovori anketiranih knjižničara pokazuju da je najveći dio građe koju obrađuju na hrvatskom i na engleskom jeziku. Nakon toga slijedi njemački, talijanski, francuski, španjolski, mađarski i redom drugi svjetski jezici (Tablica 1.).

Odgovori na pitanja o preuzimanju zapisa iz drugih knjižnica pokazala su da knjižnični sustav CROLIST ne omogućava preuzimanje bibliografskih zapisa iz drugih knjižnica nego samo iz knjižnica u sustavu CROLIST. Sustavi KOHA i METELWIN omogućavaju preuzimanje bibliografskih zapisa iz drugih domaćih i stranih knjižnica. Bibliografski zapisi se najviše preuzimaju iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 63%, Kongresne knjižnice

50% i Britanske knjižnice 27%. Potom slijede druge nacionalne knjižnice, a pod 'Ostalo' knjižničari su naveli još: skupni katalog CROLIST; Libris Sweden; Yale University; bibliografski zapisi koje trebam većinom ne postoje; Češka nacionalna knjižnica; Mađarska nacionalna knjižnica, Turska nacionalna knjižnica.

Grupa pitanja D: obuhvaćala je pitanja o postupku dodjeljivanja predmetnica i izvorima koje knjižničari pri tom koriste (od fizičkog primjerka knjige, normativne baze predmetnica ako je knjižnica izrađuje, do različitih tiskanih i online izvora, stručnih priručnika i smjernica (Tablica 2).

Tablica 2. Izvori za izbor predmetnica A: sama publikacija (fizički primjerak knjige)

Sam/a stvaram predmetnice proučavajući naslov i podnaslov, bilješku o autoru, predgovor i pogovor te sadržaj knjige	100%
Sam/a stvaram predmetnice proučavajući kazalo na kraju knjige i birajući termine koji se najčešće statistički pojavljuju u tekstu knjige	50%
Pregledavam CIP zapis otisnut u knjizi (npr. NSK u Zagrebu ili neke druge inozemne nacionalne i/ili sveučilišne knjižnice)	72%
Ostalo: Preuzimam kao predmetnicu pojam koji se nalazi u UDK tablici uz brojčanu UDK oznaku koju sam dodijelila knjizi.	

Tablica 3. Izvori za izbor predmetnica B: postojeći (online) knjižnični katalozi i normativne baze domaćih i inozemnih knjižnica (pretraživanje online kataloge svoje i drugih knjižnica i biranje odgovarajuće predmetnice BEZ preuzimanja bibliografskog zapisa)

biram predmetnice iz normativne baze svoje knjižnice (moja knjižnica izrađuje normativnu bazu predmetnica)	18%
pregledavam svoje prethodne bibliografske zapise i biram predmetnice	86%
pregledavam postojeće bibliografske zapise u drugim zbirkama u svojoj knjižnici i biram predmetnice	40%
pregledavam normativnu bazu NSK u Zagrebu	59%
pregledavam online katalog svoje sveučilišne knjižnice	50%
pregledavam online kataloge drugih narodnih (npr. KGZ) i visokoškolskih knjižnica	27%

pregledavam online kataloge i normativne baze inozemnih nacionalnih i sveučilišnih knjižnica (npr. Library of Congress)	68%
pregledavam WorldCat katalog	23%
Ostalo: Karlsruher virtueller Katalog; imam vlastiti popis najčešćih predmetnica i UDK brojeva; BNF katalog (Bibliothèque nationale de France).	

Tablica 4. Izvori C: Opći referentni izvori (tiskani i online) koje knjižničari konzultiraju prilikom dodjeljivanja predmetnica

Enciklopedije	54%
Književne i lingvističke leksikone	68%
Književne i lingvističke priručnike	54%
Rječnike	59%
Tezauruse	36%

Rezultati pokazuju da knjižničari u najvećem broju, 59%, koriste podjednako i tiskane i online dostupne referentne izvore, 28% ih češće koristi online izvore, a samo 13% češće koristi izvore u tiskanom obliku (Tablica 4).

Za potrebe istraživanja izabrano je nekoliko pravilnika, IFLA-inih smjernica, UDK priručnika da bi se istražilo koliko su knjižničari koji rade predmetnu obradu upoznati s njima.

Tablica 5. Izvori D: Stručni priručnici, smjernice, interni pravilnici itd. koje knjižničari konzultiraju prilikom dodjeljivanja predmetnica

	Da	Ponekad	Ne
Koristite li abecedno kazalo u tiskanim UDK priručnicima?	68%	27%	4,5%
Koristite li abecedno kazalo u online besplatnoj skraćenoj verziji UDK baze (UDC Summary http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=hr&pr=Y)?	14%	27%	60%
Ako je vaša knjižnica pretplaćena na kompletnu UDK online bazu preko NSK u Zagrebu (Hrvatski UDK	5%	0%	95%

Online http://hr.udc-hub.com/hr/), koristite li abecedno kazalo te baze?			
Koristite li "Pravilnik za predmetnu obradu knjižnica grada Zagreba" autorica Dušanke Štrbac i Mirjane Vujić?	14%	18%	68%
Koristite li "Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu : s primjerima" autorica Lidije Jurić Vukadin i Melanije Sekne (dostupno online http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/04/upute-za-klasifikaciju.pdf)?	14%	23%	63%
Koristite li IFLA-ine "Smjernice za izradbu predmetnih preglednih kataložnih jedinica i uputnica"?	9%	31%	59%
Koristite li online uslugu na mrežnim stranicama HKD-a "Pitajte sadržajnog analitičara" (http://www.hkdrustvo.hr/pitajte-sa/)?	4,5%	9%,	86%

U vrijeme provedbe upitnika 95% knjižničara je odgovorilo da njihove knjižnice nemaju pretplatu na kompletnu UDK online bazu, ali ih većina, 68%, koristi abecedno kazalo u tiskanim izdanjima UDK, a 27% to radi ponekad. Rezultati pokazuju da knjižničari ne koriste dovoljno navedene smjernice i priručnike, a skoro nitko od njih, 86%, ne koristi uslugu na mrežnim stranicama HKD-a "Pitajte sadržajnog analitičara" (Tablica 5). I ova grupa pitanja pokazuje da postoji potreba za pravilnikom koji bi na jednom mjestu objedinjavao upute i smjernice za predmetnu obradu te stoga bio prikladniji za praktičnu upotrebu.

U nastavku su pitanja o postupcima s predmetnicama iz preuzetih bibliografskih zapisa iz domaćih i stranih knjižnica. Pokazalo se da prilikom preuzimanja zapisa iz domaćih knjižnica najveći broj knjižničara zadržava postojeće predmetnice iz preuzetih zapisa i dodaju još i svoje predmetnice (77%). Manji broj knjižničara, 31%, u potpunosti brišu predmetnice iz preuzetih zapisa i dodaju nove (Tablica 6). Nasuprot tome, prilikom preuzimanja zapisa iz inozemnih knjižnica, veći je postotak knjižničara koji brišu predmetnice iz preuzetih zapisa i dodjeljuju nove, 50%, dok ih 23% zadržava i predmetnice iz preuzetih zapisa (na stranim jezicima) i dodaju nove na hrvatskom jeziku (Tablica 7).

Tablica 6. Postupci s postojećim predmetnicama prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz kataloga drugih DOMAĆIH (hrvatskih) knjižnica

Prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz drugih hrvatskih knjižnica preuzimam i predmetnice i ne dodajem i ne mijenjam ništa	9%
Prilikom preuzimanja zapisa iz drugih hrvatskih knjižnica dodajem još svoje (slobodno oblikovane) predmetnice uz one iz preuzetog zapisa	77%
Brišem u potpunosti predmetnice iz zapisa koji preuzimate i dodjeljujem nove	31%
Postupak ovisi o tome koliko vremena imam na raspolaganju prilikom izrade bibliografskog zapisa	22%
Ne preuzimamo bibliografske zapise	5%

Tablica 7. Postupci s postojećim predmetnicama prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz kataloga INOZEMNIH (stranih) knjižnica

Prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz stranih knjižnica preuzimam i predmetnice i ne dodajem i ne mijenjam ništa	0%
Prilikom preuzimanja zapisa iz stranih knjižnica dodajem još svoje (slobodno oblikovane) predmetnice na hrvatskom jeziku i zadržavam one na stranom jeziku iz preuzetog zapisa	23%
Brišem u potpunosti predmetnice iz zapisa koji preuzimam i dodjeljujem nove	50%
Postupak ovisi o tome koliko vremena imam na raspolaganju prilikom izrade bibliografskog zapisa	5%
Ne preuzimamo bibliografske zapise iz INOZEMNIH knjižnica!	31%

Grupe pitanja E i F: obuhvaćala je pitanja o prijevodu predmetnica sa stranog jezika koje se nalaze u zapisu prilikom preuzimanja zapisa ili su pronađene prilikom pretraživanja online kataloga drugih knjižnica. Rezultati pokazuju da knjižničari najčešće sami prevode predmetnice sa stranih jezika te da oko prijevoda i izbora termina za predmetnice ipak češće konzultiraju svoje kolege i kolegice knjižničare nego predmetne nastavnike (Tablica 8).

Tablica 8. Postupci kod prevođenja predmetnica sa stranih jezika

	Da	Ponekad	Ne
Prevodite li sami predmetnice sa stranog jezika koje pronađete pregledavajući knjigu, katalog i druge izvore (bez preuzimanja zapisa)?	55%	40%	15
Prevodite li sami termine predmetnica sa stranog jezika iz preuzetih zapisa?	50	30%	20%
Konzultirate li predmetne nastavnike oko prijevoda termina sa stranog jezika i izbora odgovarajućeg termina na hrvatskom jeziku?	25%	30%	45%
Konzultirate li druge kolegice/kolege iz svoje knjižnice oko prijevoda i izbora odgovarajućeg termina (ako je termin iz njihovog područja)?	40%	45%	15%

U ovoj grupi pitanja je i pitanje o opisivanju potpuno novih koncepata u znanosti, odnosno postupci u situacijama kad katalogizatori ne mogu pronaći odgovarajući termin na hrvatskom jeziku u postojećim katalogizima i dostupnim referentnim izvorima, tj. kada se termin po prvi put uvodi u hrvatski jezik.

Tablica 9. Postupci pri obradi knjige u kojoj se pojavljuje potpuno NOVI koncept (pa onda i novi termin) u znanosti o književnosti ili lingvistici (termin se ne može pronaći u dostupnim referentnim izvorima ni katalogizima drugih knjižnica)

ako je knjiga na hrvatskom jeziku biram termin sam/a koristeći pri tom knjigu kao izvor za izbor predmetnice	74%
ako je knjiga na stranom jeziku prevodim termin sam/sama sa stranog jezika na hrvatski jezik koristeći knjigu kao izvor za izbor predmetnice	59%
konzultiram predmetnog nastavnika oko dodjeljivanja (izbora i prijevoda) odgovarajućeg termina	73%
Ostalo: pokušavam na Internetu pronaći potvrdu svog prijevoda (tj. vidjeti je li on u upotrebi)	

Istraživanje je pokazalo da knjižničari kod izbora predmetnica za nove koncepte u znanosti, ako je knjiga na hrvatskom jeziku, uglavnom sami biraju termin za predmetnicu (74%). Ako je knjiga na stranom jeziku, kod uvođenja novog termina u hrvatski jezik, najveći broj knjižničara

konzultiraju predmetnog nastavnika (73%), dok ih veliki broj, 59%, sami prevode takve termine sa stranih jezika (Tablica 9).

Grupa pitanja G: obuhvaćala je pitanja o postupcima za postizanje ujednačenosti i dosljednosti u dodjeljivanju predmetnica za one knjižnice koje ne izrađuju normativnu bazu predmetnica. Rezultati su pokazali da 90% knjižničara pri dodjeljivanju predmetnica uvijek konzultira svoje prethodne zapise, a 10% ih to radi samo ponekad. Zapise svojih kolega/kolegica u knjižnici uvijek konzultira 40% knjižničara, 50% ponekad, a 10% ih to ne radi. U knjižnicama koje ne izrađuju normativnu bazu predmetnica samo 11% knjižničara izrađuje svoje interne liste predmetnica. Anketirane knjižnice koje ne izrađuju normativnu bazu predmetnica ne izrađuju ni interne pravilnike s uputama i primjerima za izradu predmetnica.

Grupa pitanja H: obuhvaćala je pitanja o obliku i broju predmetnica koje knjižničari dodjeljuju u zapisima. Rezultati su pokazali da 68% knjižničara dodjeljuje do tri predmetnice, a samo 32% više od tri predmetnice po zapisu. 68% knjižničara dodjeljuje predmetnice od dvije ili više riječi, odnosno složene odrednice i pododrednice, a 32% dodjeljuje jednostavne predmetnice koje se sastoje od jedne riječi (jednostavne odrednice).

Na pitanje o velikom ili malom početnom slovu, 64% knjižničara je odgovorilo da predmetnice pišu malim početnim slovom, 27% ih koristi veliko početno slovo jer im je takav oblik unaprijed određen u normativnoj bazi, a 9% predmetnice piše velikim početnim slovom jer je takav interni dogovor u njihovoj knjižnici. Knjižnica Filozofskog fakulteta u Splitu koristi sustav METELWIN u kojem je određeno da se cijela riječ predmetnice piše velikim slovima (npr. OPĆA LINGVISTIKA).

Osobna imena autora kao predmetnice navodi 90% knjižničara, a u 86% slučajeva oblik imena je *Prezime, Ime*.

Zabrinjavajuće je što rezultati pokazuju da knjižničari pri predmetnoj obradi ne primjenjuju stalno temeljna načela jezika za predmetno označivanje. Na pitanja o izbjegavanju sinonimije i homonimije 50% ih je odgovorilo da ne primjenjuju ta načela i ne dodaju objašnjenja za razrješavanje sinonimije i homonimije, 32% ih to radi ponekad, a 18% ih to ne radi.

Grupa pitanja I: obuhvaćala je pitanja o resursima kojima knjižnice raspolažu: vrijeme, djelatnici, oprema, edukacija i sl. 50% anketiranih knjižničara odgovorilo je da imaju dovoljno

vremena za predmetnu obradu, a 23% da ponekad nemaju. 22% je odgovorilo da (uglavnom) nemaju dovoljno vremena za predmetnu obradu.

64% knjižničara je odgovorilo da imaju dobru suradnju sa svojim kolegama ako zatraže pomoć pri izboru odgovarajućeg termina prilikom dodjeljivanja predmetnica. 18% je odgovorilo da je suradnja uglavnom dobra, a 18% da uglavnom nije.

Na isto pitanje o suradnji s predmetnim nastavnicima 55% knjižničara je odgovorilo da je suradnja dobra, 40% ponekad, a 5% da nije.

U vrijeme provedbe upitnika 95% knjižničara je odgovorilo da njihove knjižnice nemaju pretplatu na kompletnu UDK online bazu. Kompletna UDK online baza je jako korisno pomagalo knjižničarima pri dodjeljivanju UDK oznake, a UDK abecedno kazalo je dodatni bogati izvor za izbor termina za predmetnice. Spomenimo da je od lipnja 2017. Hrvatski UDK Online¹⁷⁴ dostupan za korištenje bez plaćanja naknade za sve knjižnice u Hrvatskoj kao i za akademsku i znanstveno-istraživačku zajednicu te obrazovne svrhe

Na pitanja o stručnoj i referentnoj literaturi 87% knjižničara je odgovorilo da njihove knjižnice posjeduju novija izdanja stručne knjižničarske literature, a 90% i novija izdanja opće referentne literature, što pokazuje da knjižničari prate novosti i iz knjižničarske struke i iz drugih znanosti.

Knjižničare koji ne izrađuju normativnu bazu predmetnica pitalo se imaju li dovoljan broj djelatnika za izradu takve baze te da li bi im bila potrebna dodatna edukacija o izradi, upotrebi i održavanju takve baze. 72% knjižničara je odgovorilo da njihove knjižnice imaju dovoljan broj djelatnika za izradu normativne baze, a 90% ih smatra da bi im za izradu i održavanje takve baze bila potrebna dodatna edukacija (predavanja, praktične radionice i sl.).

U zadnjem dijelu upitnika anketirane knjižničare se pitalo i o stečenim znanjima i edukaciji koju su prošli iz područja predmetne obrade tijekom studija, ili kasnije kroz različite seminare i radionice. Zadnje pitanje u upitniku bilo je o tome imaju li knjižničari i dalje mogućnost permanentnog obrazovanja i usavršavanja iz područja predmetne obrade.

Tablica 10. Edukacije iz područja predmetne obrade/sadržajnog označivanja

imao/la sam kolegij i praktične vježbe iz područja predmetne obrade tijekom studija	55%
---	-----

¹⁷⁴ Hrvatski UDK Online. Dostupno na: <http://hr.udc-hub.com/hr/login.php> (1.9.2017.)

neki kolegiji tijekom studija djelomično (ukratko) su se bavili predmetnom obradom	45%
polagao/la sam sadržaje iz predmetne obrade kao dio stručnog ispita	23%
pohađao/la sam predavanja unutar svoje institucije/knjižnice kojima je tema bila predmetna obrada	4%
pohađao/la sam stručne radionice s praktičnim vježbama unutar svoje institucije/knjižnice kojima je tema bila predmetna obrada	18%
pohađam interne sastanke koji se povremeno ili redovito održavaju u našoj knjižnici (zajedno s kolegama sudjelujem u donošenju internih pravila za predmetnu obradu u našoj knjižnici, iskusniji i stručniji kolege savjetuju i upućuju nove kolege i početnike, i sl.)	13%
Ostalo: tri odgovora: 1. Radionice i predavanja izvan institucije/knjižnice; 2. Ništa od navedenoga	

Istraživanje je pokazalo da nisu svi knjižničari tijekom studija imali kolegije koji su se u cijelosti ili djelomično bavili predmetnom obradom: 54% knjižničara je imalo kolegije iz predmetne obrade tijekom studija, a 45% je imalo kolegije koji su se dijelom bavili predmetnom obradom. Mali je broj knjižničara koji su odgovorili da pohađaju organizirane radionice o predmetnoj obradi unutar svojih knjižnica, 13%, odnosno 18%, što pokazuje da bi takve radionice trebalo puno češće organizirati (Tablica 10).

Zabrinjavajuće je da je 23% knjižničara odgovorilo da nemaju mogućnost daljnjeg stručnog usavršavanja jer bi tu mogućnost morali imati svi (Tablica 10).

14.2. Diskusija

Istraživanje je pokazalo da su knjižničari svjesni problema i nedoumica u predmetnoj obradi. U praksi, pri dodjeljivanju predmetnica redovito konzultiraju sve dostupne referentne izvore, konzultiraju svoje prethodne zapise, kolege i nastavnike. Knjižničari koji rade predmetnu obradu u fakultetskim filološkim zbirkama obrađuju građu na stranim jezicima pa su svakodnevno u situaciji da prevode predmetnice sa stranih jezika. Stoga je izuzetno važno da su to predmetni stručnjaci koji su završili odgovarajući studij. Navedimo nekoliko razloga

zbog kojih je važno da su katalogizatori u jezičnim i književnim zbirkama završili studij određenog stranog jezika:

- dobro poznaju područje pa će najbolje odrediti predmet, tematiku djela,
- znati će izabrati najprikladniji termin za predmetnicu pri prijevodu termina sa stranih jezika,
- imaju direktni kontakt s nastavnicima sa svog odsjeka/odjela koji će im pomoći pri izboru odgovarajućih termina za predmetnice.

Rezultati istraživanja su pokazali nekoliko problemskih točaka u praksi predmetne obrade u jezičnim i književnim zbirkama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj. U knjižnicama koje su sudjelovale u istraživanju predmetni knjižničari uglavnom rade sve vrste knjižničnih poslova (izrada bibliografskih zapisa, nabava, posudba, odgovaranje na korisničke upite itd.) tako da često nemaju dovoljno vremena za predmetnu obradu. Među anketiranim knjižničarima nije bilo onih koji su se izjasnili da rade samo na poslovima predmetne obrade. Specifično je za predmetnu obradu u jezičnim i književnim zbirkama da ono podrazumijeva dosta prevođenje predmetnica sa stranih jezika, što je zahtjevan posao i uključuje dosta istraživanja stručne i referentne literature i izvora, posebno ako se termini predmetnica uvode po prvi put u hrvatski jezik.

U vrijeme provedbe upitnika knjižnice filozofskih fakulteta u Hrvatskoj nisu bile pretplaćene na kompletnu bazu UDK Online koja je vrlo korisno pomagalo i pri postupku klasifikacije i izbora termina za predmetne oznake. Od lipnja 2017. Hrvatski UDK Online¹⁷⁵ dostupan je za korištenje bez plaćanja naknade za sve knjižnice u Hrvatskoj kao i za akademsku i znanstveno-istraživačku zajednicu te obrazovne svrhe.

Iz rezultata upitnika uočljivo je dosta problema koji proizlaze iz činjenice da ne postoji važeći nacionalni pravilnik za predmetnu obradu. Jer, iako postoji veliki broj različitih standarda i dokumenata koji se odnose na predmetnu obradu, istraživanje je pokazalo da nisu svi knjižničari u dovoljnoj mjeri upoznati s njima te da koriste različite standarde, smjernice, upute, itd. Odgovori na pitanja o načelima jezika za predmetno označivanje su pokazala da 50% knjižničara ne dodaju oznake i objašnjenja za razrješavanje sinonimije i homonimije. Ako se tome doda da ih 32% to radi samo ponekad, proizlazi da gotovo 80% anketiranih knjižničara ne primjenjuje stalno temeljna načela izrade jezika za predmetno označivanje.

---

¹⁷⁵ Hrvatski UDK Online. Dostupno na: <http://hr.udc-hub.com/hr/login.php> (1.9.2017.)

Vidljivo je dakle da postoji potreba za pravilnikom za predmetnu obradu koji bi na jednom mjestu objedinjavao načela, pravila i upute iz različitih publikacija koje se bave predmetnom obradom.

Drugi važan problem na koji ukazuju rezultati je pitanje izrade normativne baze predmetnica. Istraživanje je pokazalo da knjižnice filozofskih fakulteta u Splitu i u Zagrebu ne izrađuju normativnu bazu predmetnica nego dodjeljuju slobodno oblikovane predmetnice. Knjižnice filozofskih fakulteta u Osijeku, Puli, Rijeci i Splitu su u sustavu CROLIST i izrađuju, odnosno koriste normativnu bazu predmetnica knjižnica u sustavu CROLIST.

Iako je veliki broj knjižničara odgovorio da su tijekom studija imali kolegije (54%) ili sadržaje (45%) koji su obrađivali područje predmetne obrade, mali je broj, 13%, odnosno 18%, onih koji i dalje imaju priliku pohađati organizirane radionice o predmetnoj obradi unutar svojih knjižnica. Zabrinjavajuće je isto tako da je čak 23% knjižničara odgovorilo da nemaju mogućnost daljnjeg stručnog usavršavanja, jer bi tu mogućnost morali imati svi. Budući da je izrada nacionalnog pravilnika za predmetnu obradu odgođena za neko buduće vrijeme moramo zaključiti da je za kvalitetan i uspješan rad na predmetnoj obradi izuzetno važno da se knjižničari i dalje permanentno obrazuju u tom području, da se za njih organiziraju predavanja i radionice u knjižnicama te da im se omogući pohađanje CSSU radionica i različitih stručnih seminara.

15. Zaključak

Istraživanje i rezultati upitnika su pokazali praksu i iskustva knjižničara koji rade predmetnu obradu jezika i književnosti u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj u kontekstu činjenice da u Hrvatskoj još uvijek nema važećeg nacionalnog pravilnika za predmetnu obradu te s obzirom na to izrađuju li knjižnice normativnu bazu predmetnica ili ne. Iako postoji veliki broj međunarodnih standarda, smjernica, izjava i dokumenata koji se odnose na predmetnu obradu, knjižničarima u praksi nije se lako snaći u tom moru informacija. Vidljivo je dakle da postoji potreba za pravilnikom koji bi na jednom mjestu objedinjavao načela, pravila i upute iz različitih publikacija koje se bave predmetnom obradom.

Rezultati upitnika su pokazali da knjižničari u velikoj mjeri nisu upoznati s postojećim međunarodnim i domaćim standardima, smjernicama i dokumentima koji se odnose na predmetnu obradu te da postoji potreba za pravilnikom koji bi na jednom mjestu objedinjavao sva potrebna pravila i upute.

Svrha je rada ukazati na važnost predmetne obrade odnosno predmetne katalogizacije te potaknuti stručnu knjižničarsku zajednicu u Hrvatskoj da uključi predmetnu katalogizaciju pri izradi novog nacionalnog pravilnika za katalogizaciju. U novijim dokumentima u kojima se navode pravila i načela za opću katalogizaciju predmetna katalogizacija je slabo zastupljena, iako se ostavlja otvoren prostor za nadopunu ukoliko se za time pokaže potreba u budućnosti. Neupitno je da predmetna katalogizacija treba imati svoje mjesto u svakom budućem općem pravilniku za katalogizaciju.

Rad naglašava koliko je važna izrada, odnosno postojanje normativne baze predmetnica u knjižnicama. Normativna baza uvelike olakšava i korisničko pretraživanje i rad knjižničara koji rade predmetnu obradu. Stoga treba potaknuti knjižnice koje ne izrađuju normativnu bazu predmetnica da započnu s njezinom izradom. Na kraju treba naglasiti da bi svi knjižničari trebali imati mogućnost stalnog stručnog usavršavanja i iz područja predmetne obrade i iz drugih područja knjižničarstva kako bi i u tom segmentu fakultetske knjižnice mogle na najbolji način ispunjavati svoju misiju.

LITERATURA

Barbarić, Ana. Entitet izraz konceptualnog modela FRBR: od teorijskog značaja do praktične primjene. // 12. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredila Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 142-166.

Barbarić, Ana; Mirna Willer. Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo? : preliminarno istraživanje. // 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 110-134. Dostupno i na: https://bib.irb.hr/datoteka/490988.Barbari_Willer.pdf (20.1.2017.).

Barbarić, Ana. Od zadatka kataloga do postupaka korisnika // Vizija i stvarnost : zbornik u povodu 40 godina djelovanja Aleksandre Horvat u knjižničarstvu. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2016, str. 83-100.

CROLIST. WWW OPAC. Integrirana bibliografska i normativna baza podataka. Dostupno na: <http://www.unibis.hr/hbd.htm> (10.1.2017.)

Cutter, Charles Ammi. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13021> (17.1.2017.).

Dizdar, Senada. Od podatka do metapodatka. Sarajevo : Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2011.

Doležal, Vlasta. Predmetna obrada u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu: povratak načelima. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 2(2006), 33-49. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/165677> (16.1.2017.).

Encyclopedia of library and information science. Vol.1, Abs-Dec / edited by Miriam A. Drake.
2nd ed. New York : Marcel Dekker, 2003.

Grkinić, Andrea; Kos, Denis; Špiranec, Sonja. FRSAD i problematična stvarnost sadržajne analize. // Predmetna obrada : pogled unaprijed : zbornik radova / [Znanstveno-stručni skup „Predmetna obrada : pogled unaprijed“, Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 20. svibnja 2016.] ; uredile Branka Purgarić-Kužić i Sonja Špiranec. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 79-93.

Horvat, Jasna; Ljevak, Petra; Gavranović, Drahomira; Tomašević, Nives. Književna kritika, nakladničke i knjižničarske anotacije u modernim i tradicionalnim medijima. // 17. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / gošće urednice Drahomira Gavranović i Ivona Despot. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2014. Str. 72-93. Dostupno i na: <http://beta.bib.irb.hr/758838> (19.9.2017.).

Hrvatski UDK Online. Dostupno na: <http://hr.udc-hub.com/hr/login.php> (1.9.2017.)

IFLA. World-wide review of the FRBR-Library Reference Model, a consolidation of the FRBR, FRAD and FRSAD conceptual models. Dostupno na: <https://www.ifla.org/node/10280> (2.6.2017.).

IKS – Integrirani knjižnični sustav. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://iks.nsk.hr> (10.1.2017.)

Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima (Prilog) / prevela Mirna Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62. Dostupno i na: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf (16.01.2017.).

Jadrijević, Romana; Gavranović, Drahomira. Predmetna obrada fantastične i znanstveno fantastične književnosti : pilotno istraživanje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 141-160. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142257> (15.1.2017.).

Jezikoslovlje. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29132> (10.7.2017.).

Juraga, M. Predmetna obrada u programu Zaki. // HKD Novosti 62(2014), 54-55.
Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/864> (15.1.2017.).

Jurić Vukadin, Lidija ; Sekne, Melanija. Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu : s primjerima. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2008. Dostupno i na:
<http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/04/upute-za-klasifikaciju.pdf> (12.1.2017.).

Knežević Cerovski, Ana; Pancirov, Petra. Normativna baza NSK danas. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 58, 1-2(2015), 175-188. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/143625> (1.2.2017.).

Književnost. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32128> (10.7.2017.).

Knjižnice grada Zagreba. Katalog. Pretraživanje. Dostupno na:
<http://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1> (10.1.2017.).

Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Božidara Adžije. Odjel predmetne obrade. Dostupno na:
<http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/odjeli-341/odjel-predmetne-obrade/10440> (10.1.2017.).

Kolbas, Irena. Načela izrade jezika za predmetno označivanje. // Suvremena lingvistika, 49/50(1/2), (2000). 153-167. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/22633> (20.2.2017.).

Kolbas, Irena. Tezaurus etnologije ali kulturne antropologije. // Etnološka istraživanja 11(2006.), str. 95-101.

Kongresna knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32798> (17.1.2017.).

Lasić-Lazić, Jadranka. Sadržajna obradba danas i pravci razvoja. // Predmetna obradba : ishodišta i smjernice : zbornik radova / uredile Jadranka Lasić-Lazić, Jelica Leščić, Jasna Petric. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 23-32.

Leščić, Jelica. Klasifikacija i predmetno označivanje : priručnik za stručne ispите. Zagreb : Naklada Nediljko Dominović, 2007.

Leščić, Jelica. Univerzalna decimalna klasifikacija : priručnik za knjižničare i shema za narodne knjižnice. Zagreb : Dominović, 2012.

Library of Congress Subject Headings. Dostupno na:
<http://id.loc.gov/authorities/subjects.html> (10.1.2017.).

Library of Congress Subject Headings. Individual PDF Files: By Beginning Letter. Dostupno na: <https://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/freelcsh.html#Individual> (10.7.2017.).

Mikačić, Mira. Teorijske osnove sustava za predmetno označivanje / Mira Mikačić ; [na osnovi doktorske disertacije za tisak u izdanju Hrvatskoga bibliotekarskog društva priredila Tatjana Aparac-Gazivoda]. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996.

Mikačić, Mira. Pravilnik i priručnik za izradu predmetnog kataloga u knjižnicama Republike Hrvatske : (nacrt) / Mira Mikačić. – Zagreb : vlast. nakl., 1999.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Katalog. Baza podataka: NSK normativna baza. Dostupno na: http://katalog.nsk.hr/F/E6RKSIII38YXMGBFBL2YXK8HPBU5CR9LH74DI3HMFCVCCX9HY4-10341?func=find-e-0&local_base=nsk10 (10.1.2017.).

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Normativna baza Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu postala dijelom virtualnoga skupnog kataloga VIAF. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/normativna-baza-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-postala-dijelom-virtualnoga-skupnog-kataloga-viaf/> (15.1.2017.).

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Portal Katalogizacija i klasifikacija. Predmetna katalogizacija. Dostupno na: <http://katalogizacija.nsk.hr/predmetna-katalogizacija/> (15.1.2017.).

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Stari NSK. Obrada građe – Sadržajna obrada i klasifikacija. Dostupno na: <http://stari.nsk.hr/DigitalLib.aspx?id=129> (10.1.2017.).

Petr Balog, Kornelija ; Majlinger Tanocki, Inge. Dosljednost predmetnog označivanja elektroničke građe u mrežnim katalogima hrvatskih narodnih knjižnica. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 69-103. Dostupno i na <http://hrcak.srce.hr/142252> (10.1.2017.).

Predmetna obradba : ishodišta i smjernice : zbornik radova / uredile Jadranka Lasić-Lazić, Jelica Leščić, Jasna Petric. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998.

Predmetna obrada : pogled unaprijed : zbornik radova / [Znanstveno-stručni skup „Predmetna obrada : pogled unaprijed“, Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 20. svibnja 2016.] ; uredile Branka Purgarić-Kužić i Sonja Špiranec. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017.

Predmetni pristup informacijama : od temeljnih pitanja do suvremene primjene / uredile Aida Slavić, Branka Turkulin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2001. (Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, br. 1-4, tematski broj).

Principles underlying subject heading languages (SHLs) / edited by Maria Ines Lopez and Julianne Beall ; Working Group on Principles Underlying Subject Heading Languages ; approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Classification and Indexing . Munchen : K.G. Saur, 1999.

Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje. Dostupno na: <http://npg.nsk.hr/pravilnik/> (10.1.2017.).

Sekne, Melanija. Predmetne odrednice u području književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 391-414. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142284> (20.1.2017.).

Smjernice za izradbu predmetnih preglednih kataložnih jedinica i uputnica / Radna skupina za izradbu Smjernica za datoteke predmetnih preglednih kataložnih jedinica Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje Odjela za bibliografski nadzor Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova ; [s engleskog prevela, hrvatske primjere odabrala i izradila Jelica Leščić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1999.

Stone, Alva T.. The *LCSH* Century: A Brief History of the *Library of Congress Subject Headings*, and Introduction to the Centennial Essays. // *Cataloging & Classification Quarterly* 29, 1-2 (2000), 1-15. Dostupno na: <http://www.catalogingandclassificationquarterly.com/ccq29nr1-2ed.htm> (2.7.2017.).

Svenonius, Elaine. *Intelektualne osnove organizacije informacija* / s engleskog prevela Mirna Willer. Lokve : Benja, 2005.

Sveučilište u Zadru. O nama. Dostupno na: <http://www.unizd.hr/o-nama> (10.1.2017.).

Špiranec, Sonja. Subjektivna paradigma sadržajnog označivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 1-14. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142161> (20.1.2017.).

Štrbac, Dušanka ; Vujić, Mirjana. Pravilnik za predmetni katalog. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2004.

Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994.

Urbanija, Jože. Metodologija izrade tezaurusa / [prevela Jelica Leščić]. Zagreb : Naklada Nediljko Dominović, 2005.

Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa: završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka: konceptualni model / urednice Marcia Lei Zeng, Maja Žumer i Athena Salaba ; IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost predmetnih preglednih zapisa (FRSAR) ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012.

Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dio 1: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986. Dio 2: Kataložni opis. 1983.)

VIAF – Virtual International Authority File. Dostupno na: <http://viaf.org/> (10.1.2017.)

Vukadin, Ana. Imenovani entiteti u predmetnom označivanju : LCSH i Nuovo soggettario. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3(2014), 319-342. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142276> (16.01.2017.).

Vukadin, Ana. Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 1/2(2016), 49-71. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/178465> (16.01.2017.).

Willer, Mirna; Barbarić, Ana. Međunarodna kataložna načela : prikaz i analiza. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 18-48. Dostupno i na: [http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/749/vbh/God.52\(2009\),br.1-4](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/749/vbh/God.52(2009),br.1-4) (20.2.2017.).

Znanost o književnosti. // Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67354> (10.7.2017.)

Žumer, Maja. Izazovi razvoja konceptualnog modela vezanog uz tematiku. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković i Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 11-19.

PRILOG: UPITNIK

Predmetna obrada - filozofski fakulteti u Hrvatskoj

Drage kolegice, dragi kolege,

Upitnik koji je pred vama dio je istraživanja koje se provodi za potrebe pisanja diplomskog rada na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod nazivom "Predmetna obrada u filološkim knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj : praksa i iskustva".

Upitnik je namijenjen KNJIŽNIČARIMA koji rade na poslovima OBRADE GRAĐE IZ PODRUČJA JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI.

Cilj je upitnika istražiti praksu i iskustva u predmetnom označivanju u filološkim zbirkama u knjižnicama filozofskih fakulteta u Republici Hrvatskoj.

Knjižnična građa čije se predmetno označivanje primarno ispituje jesu monografije (tiskane knjige). Predmetno označivanje drugih vrsta građe (AV građa, časopisi, disertacije itd.) ne

ispituje se.

Upitnik ne traži navođenje osobnog imena knjižničara.

Upitnik se sastoji od 40 pitanja, a predviđeno vrijeme potrebno za ispunjavanje je 15-20 minuta.

Hvala što ste pristali izdvojiti svoje dragocjeno vrijeme!

Mila Maršić, Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zbirka za anglistiku

(mmarsic@ffzg.hr)

Naziv knjižnice i zbirke

1. Molim navedite naziv svoje knjižnice i fakulteta
2. Molim navedite naziv svoje zbirke (ili odjela ili ogranka) unutar vaše knjižnice

A. O softveru (knjižničnom programu)

3. Koji softver (knjižnični program) koristite za katalogizaciju i online katalog?

- ALEPH
- METELwin
- KOHA
- CROLIST
- Ostalo:

4. Koristite li isti softver i za ostatak knjižničnog poslovanja? Označite koje poslove:

- Predmetnu obradu
- Nabavu i inventarizaciju građe
- Cirkulaciju (posudbu i vraćanje građe)
- Bazu korisnika
- Izradu bibliografije predmetnih nastavnika vašeg fakulteta (knjižnica ne mora nužno i posjedovati fizički primjerak građe za bibliografski zapis)
- Izradu izvještaja (o fondu i korisnicima)
- Kontinuiranu čišćenje časopisa
- Ostalo:

5. Označite koliko često radite poslove:

	svaki dan	1-2 puta tjedno	1-2 puta mjesečno	1-2 puta godišnje	Ne radim ovaj posao
Nabava i inventarizacija građe					
Katalogizacija građe					
Predmetna obrada građe					

	svaki dan	1-2 puta tjedno	1-2 puta mjesečno	1-2 puta godišnje	Ne radim ovaj posao
Cirkulacija (posudba i vraćanje građe)					
Odgovaranje na upite korisnika (pismeno, putem e-maila ili usmeno)					
Izrada bibliografije predmetnih nastavnika vašeg fakulteta					

B. Klasifikacijski sustav

6. Koristi li vaša knjižnica neki klasifikacijski sustav?

- Da
- Ne

7. Koji klasifikacijski sustav koristite?

- UDK (Univerzalna decimalna klasifikacija)
- Ostalo:

C. Predmetna / sadržajna obrada

8. Izrađuje li vaša knjižnica normativnu bazu predmetnica?

- Da
- Ne, dodjeljujemo slobodno oblikovane predmetnice

9. Ako vaša knjižnica izrađuje normativnu bazu predmetnica (na ovo pitanje NE odgovaraju knjižničari čije knjižnice ne izrađuju normativnu bazu!):

- vi možete samo preuzimati termine predmetnica iz normativne baze, a bazu izrađuju drugi djelatnici vaše ili neke druge knjižnice u zajedničkom sustavu
- vi možete i dodavati nove predmetnice u normativnu bazu

10. Na kojim je jezicima knjižnična građa koju obrađujete u svojoj zbirci (ili odjelu ili ogranku)? (Jezici su navedeni po abecedi – možete označiti više jezika. Ako jezici nisu navedeni molim Vas upišite ih odvojene zarezom):

- engleski
- francuski
- hrvatski

- njemački
- španjolski
- talijanski
- Ostalo:

11. Pruža li vam softver (knjižnični program) mogućnost preuzimanja bibliografskih zapisa iz drugih knjižnica (Z39.50 protokol)? Označite knjižnice koje NAJČEŠĆE koristite ili napišite njihove nazive ako nisu navedene. (možete označiti više odgovora)

- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK)
- Britanska knjižnica (The British Library)
- Francuska nacionalna knjižnica (Bibliothèque nationale de France)
- Kongresna knjižnica (The Library of Congress)
- Njemačka nacionalna knjižnica (Deutsche Nationalbibliothek)
- Ruska nacionalna knjižnica (Российская национальная библиотека)
- Španjolska nacionalna knjižnica (Biblioteca Nacional de España)
- Talijanska Nacionalna knjižnica u Rimu (Biblioteca nazionale centrale di Roma)
- softver nam NE omogućava preuzimanje zapisa
- Ostalo:

D. Postupak dodjeljivanja predmetnica i izvori

12. Izvori A: sama publikacija (fizički primjerak knjige)(možete označiti više odgovora):

- Sam/a stvaram predmetnice proučavajući naslov i podnaslov, bilješku o autoru, predgovor i pogovor te sadržaj knjige
- Sam/a stvaram predmetnice proučavajući kazalo na kraju knjige i birajući termine koji se najčešće statistički pojavljuju u tekstu knjige
- Pregledavam CIP zapis otisnut u knjizi (npr. NSK u Zagrebu ili neke druge inozemne nacionalne i/ili sveučilišne knjižnice)
- Ostalo:

13. Izvori B: postojeći (online) knjižnični katalozi i normativne baze domaćih i inozemnih knjižnica (pretraživanje online kataloge svoje i drugih knjižnica i biranje odgovarajuće predmetnice BEZ preuzimanja bibliografskog zapisa) (možete označiti više odgovora):

- biram predmetnice iz normativne baze svoje knjižnice (moja knjižnica izrađuje normativnu bazu predmetnica)
- pregledavam svoje prethodne bibliografske zapise i biram predmetnice
- pregledavam postojeće bibliografske zapise u drugim zbirkama u svojoj knjižnici i biram predmetnice
- pregledavam normativnu bazu NSK u Zagrebu
- pregledavam online katalog svoje sveučilišne knjižnice
- pregledavam online kataloge drugih narodnih (npr. KGZ) i visokoškolskih knjižnica
- pregledavam online kataloge i normativne baze inozemnih nacionalnih i sveučilišnih knjižnica (npr. Library of Congress)

- o pregledavam WorldCat katalog
- o Ostalo:

14. Izvori C: Opći referentni izvori (tiskani i online) koje konzultirate prilikom dodjeljivanja predmetnica: označite referentne izvore koje konzultirate (možete označiti više odgovora):

- o enciklopedije
- o književne i lingvističke leksikone
- o književne i lingvističke priručnike
- o rječnike
- o tezauruse
- o Ostalo:

15. Koji oblik općih referentnih izvora češće koristite?

- o izvore u tiskanom obliku
- o izvore dostupne online
- o podjednako i tiskane i online

16. Izvori D: Stručni priručnici, smjernice, interni pravilnici itd. koje konzultirate prilikom dodjeljivanja predmetnica:

Da   Ponekad   Ne

Koristite li abecedno kazalo u tiskanim UDK priručnicima?

Koristite li abecedno kazalo u online besplatnoj skraćenoj verziji UDK baze (UDC Summary <http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=hr&pr=Y>)?

Ako je vaša knjižnica pretplaćena na kompletnu UDK online bazu preko NSK u Zagrebu (Hrvatski UDK Online <http://hr.udc-hub.com/hr/>), koristite li abecedno kazalo te baze?

Koristite li "Pravilnik za predmetnu obradu knjižnica grada Zagreba" autorica Dušanke Štrbac i Mirjane Vujić?

Koristite li "Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu : s primjerima" autorica Lidije Jurić Vukadin i Melanije Sekne (dostupno online <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/04/upute-za-klasifikaciju.pdf>)?

Koristite li IFLA-ine "Smjernice za izradbu predmetnih preglednih kataložnih jedinica i uputnica"?

Koristite li online uslugu na mrežnim stranicama HKD-a "Pitajte sadržajnog analitičara" (<http://www.hkdrustvo.hr/pitajte-sa/>)?

17. Postupci s postojećim predmetnicama prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz kataloga drugih DOMAĆIH (hrvatskih) knjižnica? (možete označiti više odgovora)

- Prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz drugih hrvatskih knjižnica preuzimam i predmetnice i ne dodajem i ne mijenjam ništa
- Prilikom preuzimanja zapisa iz drugih hrvatskih knjižnica dodajem još svoje (slobodno oblikovane) predmetnice uz one iz preuzetog zapisa
- Brišem u potpunosti predmetnice iz zapisa koji preuzimate i dodjeljujem nove
- Postupak ovisi o tome koliko vremena imam na raspolaganju prilikom izrade bibliografskog zapisa
- Ne preuzimamo bibliografske zapise

18. Postupci s postojećim predmetnicama prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz kataloga INOZEMNIH (stranih) knjižnica (možete označiti više odgovora):

- Prilikom preuzimanja bibliografskih zapisa iz stranih knjižnica preuzimam i predmetnice i ne dodajem i ne mijenjam ništa
- Prilikom preuzimanja zapisa iz stranih knjižnica dodajem još svoje (slobodno oblikovane) predmetnice na hrvatskom jeziku i zadržavam one na stranom jeziku iz preuzetog zapisa
- Brišem u potpunosti predmetnice iz zapisa koji preuzimam i dodjeljujem nove
- Postupak ovisi o tome koliko vremena imam na raspolaganju prilikom izrade bibliografskog zapisa
- Ne preuzimamo bibliografske zapise

E. Prijevod predmetnica sa stranih jezika

19. Postupci kod prevođenja predmetnica sa stranih jezika

Da

Ponekad

Ne

Prevodite li sami predmetnice sa stranog jezika koje pronađete pregledavajući knjigu, katalog i druge izvore (bez preuzimanja zapisa)?

Prevodite li sami termine predmetnica sa stranog jezika iz preuzetih zapisa?

Konzultirate li predmetne nastavnike oko

	Da	Ponekad	Ne
prijevoda termina sa stranog jezika i izbora odgovarajućeg termina na hrvatskom jeziku?			
Konzultirate li druge kolegice/kolege iz svoje knjižnice oko prijevoda i izbora odgovarajućeg termina (ako je termin iz njihovog područja)?			

F. Opisivanje potpuno novih koncepata u znanosti

20. Postupci pri obradi knjige u kojoj se pojavljuje potpuno NOVI koncept (pa onda i novi termin) u znanosti o književnosti ili lingvistici (termin se ne može pronaći u dostupnim referentnim izvorima ni katalogima drugih knjižnica) (možete označiti više odgovora):

- ako je knjiga na hrvatskom jeziku biram termin sam/a koristeći pri tom knjigu kao izvor za izbor predmetnice
- ako je knjiga na stranom jeziku prevodim termin sam/sama sa stranog jezika na hrvatski jezik koristeći knjigu kao izvor za izbor predmetnice
- konzultiram predmetnog nastavnika oko dodjeljivanja (izbora i prijevoda) odgovarajućeg termina
- Ostalo:

G. Postupci za postizanje UJEDNAČENOSTI I DOSLJEDNOSTI u dodjeljivanju predmetnica - ako vaša knjižnica NE izrađuje normativnu bazu predmetnica:

21. Ako vaša knjižnica NE izrađuje normativnu bazu kojim postupcima postizete dosljednost i ujednačenost u dodjeljivanju predmetnica? (Na ovo pitanje NE odgovaraju oni knjižničari čije knjižnice izrađuju normativnu bazu!)

	Da, uvijek	Ponekad	Ne
Konzultirate li svoje prethodne zapise u katalogu svoje knjižnice radi postizanja ujednačenosti termina koje koristite kao predmetnice?			

Da, uvijek

Ponekad

Ne

Konzultirate li bibliografske zapise (i predmetnice) svojih kolegica/kolega u drugim zbirka u katalogu svoje knjižnice zbog ujednačenosti termina koje koristite kao slobodno oblikovane predmetnice?

22. Ako vaša knjižnica NE izrađuje normativnu bazu izrađujete li sami listu/popis slobodno oblikovanih predmetnica za svoju zbirku/odjel koju konzultirate prilikom dodjele predmetnica ? (Na ovo pitanje NE odgovaraju oni knjižničari čije knjižnice izrađuju normativnu bazu!)

- Da
- Ne

23. Ako vaša knjižnica NE izrađuje normativnu bazu posjeduje li interni pravilnik (izrađen u vašoj knjižnici) s uputama i primjerima za izradu predmetnica koji konzultirate prilikom dodjele predmetnica? (Na ovo pitanje NE odgovaraju oni knjižničari čije knjižnice izrađuju normativnu bazu!)

- Da
- Ne

H. Oblik i broj predmetnica

24. Koji je prosječan broj predmetnica koje dodjeljujete u zapisu?

- Obično do tri predmetnice u zapisu
- Više od tri predmetnice u zapisu

25. Koristite li najčešće predmetnice koje se sastoje od:

- jedne riječi (jednostavne odrednice)
- dvije ili više riječi (složene odrednice i pododrednice)

26. Pišete li predmetnice početnim velikim slovom (iako nisu vlastita imena)?

- Da, takav je interni dogovor u vašoj knjižnici
- Da, takav oblik nam je unaprijed određen u normativnoj bazi naše knjižnice

- Ne, predmetnice pišemo malim početnim slovom

27. Pišete li cijelu riječ predmetnice velikim slovima (npr. OPĆA LINGVISTIKA)

- Da
- Ne

28. Navodite li osobna imena kao predmetnice?

- Da
- Ne

29. Ako navodite osobna imena kao predmetnice, koji oblik imena koristite:

- Ime Prezime
- Prezime, Ime
- (samo) Prezime

30. Koristite li izraze u zagradi za dodatna pojašnjenja pojmova, homonima - riječi jednaka oblika, a različita značenja: npr. list (list papira) i list (dio noge) ili za razlikovanje istih osobnih imena autora?

- Da
- Ponekad
- Ne

I. Resursi kojima raspolaže vaša knjižnica (vrijeme, djelatnici, oprema, prostor...)

31. Možete li posvetiti dovoljno pažnje i vremena predmetnoj obradi uz sve druge poslove koje obavljate u knjižnici?

- Da
- Ponekad
- Ne

32. Imate li stručnu podršku svojih kolegica/kolega iz drugih zbirki u svojoj knjižnici prilikom dodjeljivanja (izbora) predmetnica - ako je knjiga iz njihovog područja?

- Da, uvijek
- Ponekad
- uglavnom ne

33. Imate li stručnu podršku (i dobru komunikaciju) predmetnih nastavnika svojeg odsjeka/fakulteta prilikom izbora i dodjeljivanja predmetnica?

- Da, uvijek
- Ponekad
- Uglavnom ne

34. Je li vaša knjižnica pretplaćena na kompletnu UDK online bazu preko NSK u Zagrebu (Hrvatski UDK Online <http://hr.udc-hub.com/hr/>)?

- Da
- Ne

35. Posjeduje li vaša knjižnica novija izdanja STRUČNE literature u dovoljnom broju primjeraka (UDK priručnike, ISBD pravilnike i sl.) kojima se možete služiti prilikom predmetnog označivanja?

- Da
- Ne

36. Posjeduje li vaša knjižnica novija izdanja OPĆE referentne građe u tiskanom obliku u dovoljnom broju primjeraka (enciklopedije, leksikoni književnih pojmova, rječnici lingvističkih pojmova i sl.) kojima se možete služiti prilikom predmetnog označivanja?

- Da
- Ne

37. Ako vaša knjižnica sada NE izrađuje normativnu bazu, ima li vaša knjižnica dovoljan broj djelatnika za izradu takve baze?

- Da
- Ne

38. Kad bi vaša knjižnica započela izradu normativne baze, smatrate li da bi vašim kolegama bila potrebna dodatna edukacija (predavanja, praktične radionice i sl.) o izradi i korištenju takve baze?

- Da
- Ne

39. Jeste li prošli neku vrstu edukacije iz područja predmetne obrade/sadržajnog označivanja? (možete označiti više odgovora)

- imao/la sam kolegij i praktične vježbe iz područja predmetne obrade tijekom studija
- neki kolegiji tijekom studija djelomično (ukratko) su se bavili predmetnom obradom
- polagao/la sam sadržaje iz predmetne obrade kao dio stručnog ispita
- pohađao/la sam predavanja unutar svoje institucije/knjižnice kojima je tema bila predmetna obrada
- pohađao/la sam stručne radionice s praktičnim vježbama unutar svoje institucije/knjižnice kojima je tema bila predmetna obrada
- pohađam interne sastanke koji se povremeno ili redovito održavaju u našoj knjižnici (zajedno s kolegama sudjelujem u donošenju internih pravila za predmetnu obradu u našoj knjižnici, iskusniji i stručniji kolege savjetuju i upućuju nove kolege i početnike, i sl.)

- Ostalo:

40. Imate li mogućnost daljnjeg stručnog usavršavanja iz područja predmetne obrade (pohađate li tečajeve pri Centru za stalno stručno usavršavanje knjižničara (CSSU), radionice, konferencije, stručne skupove i sl.)?

- Da
- Ne